

आरंभ

प्रकाशक

मेक माय ड्रीम फाउंडेशन

१५३३, सदाशिव पेठ, शिवसागर अपार्टमेंट, टिळक रोड, पुणे ४११०३०. फोन : ०२०-२४४७९२६०

चित्रे : इरफान पठाण

प्रारंभ

प्रकाशक
मेक माय ड्रीम फाँडेशन

फक्त खाजगी वितरणासाठी

अनुक्रमणिका

	पृष्ठ
प्रारंभ...	२
मनोगत - 'मेक माय ड्रीम' - एक विचार	६
बस प्रवास... एक धाडसी पाऊल	२९
देणे समाजाचे... एक अनोखी अनुभूती	३४
मला भावलेले व्यक्तिमत्व	३८
'आरोग्यं धनसंपदा'	४१
ओरिगामी - नाविन्यपूर्ण कला	४७
निवांत - एक मुक्त भेट	५०
स्वागत नववर्षाचे...	५४
रक्षाबंधनाचा अर्थ शोधताना...	५८
सफर अवकाशाची...	६२
पर्णाचे स्वप्न...	६६
ज्ञानप्रकाशाची वाट...	६७
माझी कविता	६८
मला समजलेलं - मृत्युंजय	६९
आमची डोंगरचढाई! शारिरीक मर्यादा ओलांडताना...	७२
एक अनोखा लग्नसोहळा...	७९

प्रारंभ...

आज मुलांचे हस्तलिखित 'प्रारंभ' आपल्यासमोर ठेवताना मला अतीव आनंद होत आहे. पुनर्वसनाकडून परिवर्तनाकडे जाणारा हा प्रवास म्हणजे चांगल्या वाईट आठवणींची शिंदोरी. 'मेठ माय ट्रिम फौंडेशन'च्या व्यक्तिमत्व विकासाची शिवारची सेशनस ही अगदी प्रथमपासूनच सुरु केलेली नवकल्पना. इथे येणारी मुले आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकातील असतात. बहुतांश मुलांचे पालक जेमतेम प्राथमरी स्कूलपर्यंत शिक्षित, त्यामुळे घरातून उपलब्ध असणाऱ्या मार्गदर्शनाची कामगम्य उणीव. मुलांचे शारिरीक अपंगत्व परिस्थिती अजूनच गंभीर बनवते. जर्दिलाजास्तव मग मुलं सामाजिक संस्थांमधून १०वी पर्यंतचे शिक्षण पूर्ण करतात व शारिरीक स्वतंत्रतासाठी आवश्यक ते उपाय घेणे केले जातात. या सर्व प्रवासात मुलांना बालपणापासून आवश्यक असलेला मानसिक आधार, निकोप वाढीसाठी आवश्यक असलेले मार्गदर्शन, जिरोगी मनासाठी आवश्यक असलेल्या योग्य व्यापासून बौद्धिक क्षमतांचा वापर यापासून ही मुले खऱ्या अर्थाने वंचित असतात. पुढील शिक्षणासाठी मुलं जेव्हा आमच्या संस्थेत दाखल होतात, तेव्हा कमी अधिक प्रमाणात सर्वजण खऱ्या विकासापासून कोसो दूर असतात. केवळ शाचसाठी व्यक्तिमत्व विकासाकुर म्बूप भर दिला जातो.

९ फेब्रुवारी २०१३-चा शिवार असाच मला आश्चर्यचकित करणारा ठरला. जेव्हा प्रमाणे मुलांना एक प्रोजेक्ट दिला होता, त्यामध्ये मुलांनी 'प्रारंभ' नावाने हस्तलिखित बनवून आम्हांला चकित केले. अर्थात त्यांचे स्वरूप फारसे आकर्षक नसले तरी ते करण्यामागची त्यांची भावना, कष्ट व त्याला दिलेली प्रयत्नांची जोड पाहता भाड्यासाठी तो एक आनंदाचा धक्का होता. २ वर्षे आतल्याने विविध प्रकारचे सेशनस, प्रोजेक्ट्स, मंड्यालय, फालोअप व मार्गदर्शन यामध्ये मुलांच्या कल्पनाशक्तिला भरपूर वाक मिळत असावा. नवजवीन क्षितिजे त्यांना खुणावित असावीत

आणि त्याच्या दृष्यपरिणाम म्हणजे त्यांनी बनवलेले 'प्रारंभ' होय.

आजच्या या 'प्रारंभ'च्या उगम त्याच प्रारंभमधून झाला. मुलांच्या पाठीवर कोंतुकाची भाप देताना मजारी संकल्प केला कि लवकरच 'प्रारंभ'ची जेवकी आवृत्ती आपल्या स्तमोर आणायची. साधारण दिवाळीच्या आसपास नव्या 'प्रारंभ'ची संकल्पना मुलांसमोर मांडली. मग काय! आमचे छोटे शिलेदार उत्साहाने कामाला लागले. प्राथमिक स्वरूपातील लेख, कविता जमवायला डिसेंबर झनाडला. मुलांनी आपल्या भावना थोडक्यात शब्दशब्द करायचा प्रयत्न केला. काही मुलांनी अगदी थोडो थोड्यासारखे लिखाण केले होते. काहींनी मात्र थोडे पुढे जाऊन भावना व्यक्त केल्या होत्या. परंतु त्याला जोड हवी होती व्याकरणगुद्द व अत्यंकाशिक मराठी भाषेची. मग बदल, फेरफार, पुर्नतपासणी अशी धांदल उडाली. मुलांची कॉलेजेस, परीक्षा, जोकच्या थाच्या वेळा सांभाळून हस्तलिखिताचे गाणित जमवताना खूपच तारांबळ झाली. हक्कहक्क लेख जेवकेस्वरूप धारण करू लागले. आता प्रश्न होता अंतिम लेखनाच्या वेळेच गाणित तर ब्यस्त बनलेले. एकदा आकाश पवार हा विद्यार्थी हाताशी होता. लिखाणासाठी आकाशने धेतलेले कष्ट अपरिमित आहेत. या वयातील तरुणांचे जे सध्याचे प्रश्न आहेत तेच याही मुलांमध्ये असतातच. अंतिम फेरफार करीत करीत 'प्रारंभ'ची ही गाडी पॅसेंजरच्या गतीने धावत होती.

'प्रारंभ'चे लेख नीटनेटके करण्यासाठी.

सविता साई, मृणाल साई, विद्या साई व श्वेता साई यांची मोलाची मदत मिळाली. अंतिम लिखाण संपता- संपातच धावपूळ सुरु झाली ती 'प्रारंभच्या' अंतिम आराध्यज्ञाची, डिझाईन, मुखपृष्ठ, छपाई या सर्वांसाठी खूपच कमी वेळ उरला होता, परंतु गजानन कुलकर्णी व अर्पणा कुलकर्णी यांनी हे शिवधनुष्य वाहजतेने पेलले व आज 'प्रारंभ'

आपल्या सर्वांच्या समोर सादर करू शकलो.

मुलांच्या हा स्तुत्य उपक्रम म्हणजेच त्यांनी आपल्या अंतर्मनाला धातलेली साद. शारिरीक दुर्बलतेमुळे आलेल्या नकारात्मक जाणिवामधून पूर्णपणे बाहेर पडून, सकारात्मक ऊर्जेच्या साथीने चालू असलेली मुलांची प्रगती 'प्रारंभ' या हस्तलिखितातून सातत्याने आपल्या प्रत्यक्षास येईल. मला पूर्ण खात्री आहे कि आपण सर्वजण तितक्याच उत्साहाने या उपक्रमाचे स्वागत कराल व नेहमीप्रमाणे त्यांच्या पाठीवर कौतुकाची थाप देवाल.

गेल्या २-३ वर्षांच्या मुलांबरोबरच्या प्रवासामध्ये, बहुतांश मुलांनी मला पापकांच्या जागी नेऊन ठेवले आहे. मेक माय ड्रीम फौंडेशनच्या स्थापनेमागचा हेतू सफल झाल्याचे समाधान वाटते, हे दरीविणारी ही मुलांची कृती माझ्या जबाबदारीचे आन अग्रूनच वाढविते. आपुलकी, प्रेम व माझे बंधनाने बांधली गेलेली ही मुले म्हणजे संस्थेचे कुटुंबच. काही वर्षांचे श्यत्या प्रत्येकजण आपल्या स्वप्नपूर्तीच्या वाटेवर नवन्वीन क्षितिजांना भवसणी घालेल. मला खात्री आहे की त्यांची एक नजर मात्र संस्थेकडेच लागून राहिलेली असेल.

मुलांच्या या पुनर्वसनाकडून परिवर्तनाकडे सुरु झालेल्या प्रवासास माझे मनःपूर्वक शुभाभिर्वाद....

- मेधा कुलकर्णी
संचालिका
मेक माय ड्रीम फौंडेशन

मनोगत - 'मेक माय ड्रीम' - एक विचार

सामाजिक संस्था म्हटलं की डोक्यासमोर उभी राहते ती एक इमारत, त्यामध्ये काम करणारा कर्मचारी वर्ग किंवा संस्थेत राहणारे लाभार्थी. संस्था किती वर्ष, कोणी स्थापन केली. व समाजातून, स्वतःकडून संस्थेला मिळणारा पाठिंबा यावर संस्थांचे स्वरूप अवलंबून असते. उदा. संस्थेकडे भरपूर निधी आहेत आणी लक्ष्मणीने काम करणारा कर्मचारी वर्ग आहे. तसेच संस्था स्थापन करव्यामागील उद्देशाने प्रेरित होऊन कार्य करणारे व्यवस्थापन असेल, तर संस्था स्थापनेमागचा उद्देश सफल होऊन तो लाभार्थीपर्यंत पोहोच रितीने पोहोचतो. व सामाजिक प्रस्तावर एक चांगला लोडगा निघू शकतो.

आम्ही सर्व विद्यार्थी दहावीपर्यंत संस्थेतच वाढलो आहोत. प्रत्येकाचे आपल्या घराच्या परिस्थितीवर व शारिरीक अपंगांवावर माला कऊन दहावी उत्तीर्ण होण्याचे स्वप्न पूर्ण केले होते. आमचे पालक किंवा धरातील मोठी भावंडं यांची शिक्षणाबद्दलची उदासीनता पाहता, आम्ही दहावी उत्तीर्ण म्हणजे श्रुपच अतधउ टप्पा गाठला होता.

संस्थेमध्ये आम्हांला बरेचदा शिक्षणाबद्दल, फुटील आयुष्याबद्दल मार्गदर्शन करव्यासाठी मोठी माणसं यायची त्यामुळे आमच्याही मनात मोठे होऊन बरास्वी होण्याची स्वप्ने आकार घेऊ लागली. शिक्षणाच्या आणी पैसे कमविव्याच्या सोबीने आमचे जाय 'मेक माय ड्रीम फौंडेशन' कडे वळते. खऱ्या अर्थाने आम्ही जिवनारी सामना करव्यास सुरुवात केली.

दहावीपर्यंतचे शिक्षण विशेष मुलांसोबतच घेतले होते. संस्थेतफे आम्ही विरोष मुलांच्या विविध स्वर्धर्मिह्येही सहभागी आलो होतो. संस्था पाहायला येणाऱ्या लोकांनाही आमची ओळख विशेष मुले 'एक सामाजिक प्रश्न' अशीच कऊन दिली जात होती. नकळत मनामध्ये एक खीमारेषा तयार झाली होती. आपण वेगळे आहोत अशी मनाची पक्की श्रुणवाट बांधल्यामुळे आमचा जणू जगाबाही संपर्कच तुटलेला होता.

आतापर्यंत संस्थेतर्फे आम्हांला जरा सोयी-सुविधा मिळाल्या, आमची देखभाल केली गेली, तराच अपेक्षा घेऊन आम्ही बहुतेक सर्वांनी 'मेक माय ड्रीम फौंडेशन' मध्ये प्रवेश घेतला होता. 'मेक माय ड्रीम फौंडेशन' ही शारिरीकदृष्ट्या अपंगांच्या पुनर्वसनासाठी कार्य करणारी संस्था आहे.

मी इरफान पठाण... रम्यादा छोयसा संगणकाचा कोर्स करून नोकरी मिळवायची. रावटंच स्वप्न! संस्थेमध्ये प्रवेश घेव्यासाठी मुलाखतीला बोलावले, तो दिवस मला अजूनही आठवतो. संस्थापिका मेधाताईंनी प्रश्नांचा भरतिमार केला. असंख्य प्रश्न... जीवनाविषयी ह्येयाविषयी... स्वप्नांविषयी... कुटुंबाविषयी... स्वतःविषयी अपंगात्वाविषयी... समाजाविषयी... कित्येक प्रश्नांची उत्तरे साहितही नव्हती. प्रश्नांची व्याप्ती खूपच मोठी होती आणि मला माझे विचार व विचार करण्याची पद्धत खूप खुर्जी वाटू लागली. शिक्षण म्हणजे केवळ पुस्तकी शिक्षण नसून जीवनविषयक शिक्षण, हा पहिला धडा त्यादिवशी मी शिकलो.

कान्हेफाटासारख्या ग्रामीण भागातून आल्यानंतर पुण्यासारख्या गजबजलेल्या शहरात शिक्षणासाठी कायकाय यातायात करावी लागते याची मला पुसटशीही कल्पना नव्हती. सर्वप्रथम आम्हांला सांगितले गेले की मुखांला बसने (Public Transport) प्रवास करावयाचा आहे. वेळ पडल्यास कॉलेजचे जिनेही चढायचे आहेत. आतापर्यंत शाळेला जाताना संस्थेची बस दिमतीला असायची. त्यामुळे मनामध्ये नकारात्मक विचार उसळून आले. ही संस्था आहे मग आपल्याला संस्थेतर्फे शिक्षा, बस अशी सोय का नाही? या विचाराने बेभद्द वासळलेलीच होती. भरपूर धूर म्हणून मी अभिन्न कला महाविद्यालयातून बॅचलर ऑफ फाईन आर्ट्स करायचे ठरवले. कॉलेजचे पहिले वर्ष पूर्ण करण्यासाठी, मला अरुंद व अवघड तीन मजले रोज चढायचे आहेत, हे लक्षात येताच मी फुरता खचलो होतो. तिरमिरीतच मी फोन उचलला व मेधा सँड्स यांना

सांगितले, "मी हा कोर्स करणार नाही." त्यादिवशी मॅडमनी मला चार मोलाचे विचार समजावून सांगितले उगाठी मला जीवनाकडे बघण्याचा खरा दृष्टीकोन मिळाला.

आपण खूपदा म्हणतो की, मला कळतंय पण प्रवृत्त्यात 'कळतंय पण वक्त नाही' ही अवस्था खूप काळ टिकते, त्यामुळे नंतरही असे अनेक प्रसंग आले. जिथे माझी विचार करण्याची पद्धत, निर्गमक्षमता, निर्गम्यांची जबाबदारी सातत्याने तपासली जात होती. सर्वात महत्वाचं अपंगत्वाकडे बघण्याचा एक वेगळा दृष्टीकोन मला इथे मिळाला. मुळात आमचे व्यंग हे फक्त शारिरीक असून मनाच्या पातळीवर आम्ही अव्यंगच आहोत, आयुष्यातील कुठलीही स्वप्न, द्येयं साध्य करव्यामध्ये, मनाची उमेद मोठ्या प्रमाणावर काम करते व शारिरीक अपंगत्व त्यात बाधा आणू शकत नाही, हे आम्हांला जेव्हा समजले, तेव्हा आम्ही खऱ्या अर्थाने शारिरीक अपंगत्वारी मैत्री केली होती. आठो स्वीकृतीही झाली होती.

मी आकाश पवार, जन्मजात कुमरेखालचा भाग जसल्याने मी हातावरून चालायला लागलो. शाळेत खूपदा सर्वांबरोबर खेळता येत नाही, सर्वांसारखे चालता येत नाही त्यामुळे मनामध्ये खंत असायची. लहानपणी घराजवळील शाळेत प्रवेश न मिळाल्यामुळे १ ली ते १० वी पर्यंतचे शिक्षण मी एम. ई. सी कॉन्हेफाट या संस्थेत राहून घेतले. संस्थेत सर्वजण मला सांभाळून द्यायचे, मदतरी करायचे पण मनामध्ये विचारांचे काहूर असायचे. आपण असे वेगळे का? आठो पुढील आयुष्य आपण कसे जगणार? हा पंच मनाला सतावत होता.

मला चित्रकलेची आवड. त्यातूनच कुधीतरी 'अॅनिमेशन' मध्ये करिअर करायचे ठरवले होते. मला अजूनही आठवतो तो माझा मुत्याखतीचा दिवस. मुत्याखत घेण्यासाठी मेक भाय ड्रीम फौंडेशनच्या संस्थापिका मेधा मॅडम,

कुन्हेफाराच्या संस्थेत आल्या होत्या. मला पाहताच त्यांच्या चेहऱ्यावर प्रश्नचिन्ह उमटले. सर्वप्रथम त्यांनी मला चाबून दाखवायला सांगितले. माझं हातावरचं चालणं पाहून मंडमचा चेहरा अजूनच प्रश्नार्थक झाला. इतके दुर्घर अपंगत्व असलेला मेक माय ड्रीम फौंडेशन संस्थेचा मी पहिल्याच विद्यार्थी असता. त्यात मी ऑनिमेशनसारखे अवघड ह्येय मनारी ठाम केलेले.....

सुरुवातीला माझ्या वडिलांना मंडमनी कोल्हापूरसारखे निवासी प्रोजेक्ट्स सुचविले. पण मी घरी राहण्याच्या निर्णयाने ठाम असल्याने, मंडमनी मला समुपदेशन देण्यास सुरुवात केली. एकंदर माझी अभ्यासातली प्रगती पाहता मंडमनी मला सर्वात पहिले वाक्य सांगितलेले मला अजूनही आठवते, त्यांच्या दृष्टीने मी माझ्या अपंगत्वारी मैत्री करणे खूप आवश्यक होते व शारिरीक स्वावलंबनासाठी प्रोस्थेसिस वापरावे लागेल हेही त्यांनी सुरुवातीला ठामपणे सांगितले. दुर्दैवाने माझे अपंगत्व खूप दुर्घर असल्याने मी रस्त्यावर गेलो की सर्वांच्या बजरा आपोआप माझ्याकडे वळायच्या. त्यामुळे वेगळेपण मनामध्ये ठाम होत होते. अपुरेपणाच्या जाणीवेने मन अजून खप्तून जायचे. हळूहळू मार्गदर्शनांतर मी अपंगत्वाकडे पाहण्याचा माझा दृष्टीकोन जाणीवपूर्वक बदलला. संस्थेतर्फे मला प्रोस्थेसिस सुद्धा बनवून दिले. सुरुवातीला प्रोस्थेसिस वापरताना असंख्य अडचणी येत होत्या, प्रोस्थेसिस बरोबर मला तीन चाकी सायकलसुद्धा मिळाली होती. प्रोस्थेसिस घालून सायकलवर बसून गडीत पहिल्यांदा जेव्हा मिसळले, तेव्हा माझा माझ्या स्वतःवर विश्वासच बसेना. प्रोस्थेसिसमुळे दोन फुटांची माझी उंची चार फुटापर्यंत पोहोचली होती. आणून माझ्याकडे पाहणाऱ्या लोकांच्या नजरेत सहजानुभूतीऐवजी उत्सुकता दिसू लागली होती. पूर्वी कॉलेज आणि क्लासला जाताना मला सतत वडिलांची मदत लागायची. सायकलचा माझा प्रवास

एकूहू निधोक चालू शाला आणी माशा आत्मविश्वास प्रचंड उंचावला, तरीही एक छोटीसी खंत मनामध्ये होतीच। संगमवडीपासून टिळक रोडला संस्थेच्या ऑफिसमध्ये जाण्यासाठी मी वडिलांवर अवलंबून असाम्यो।

‘इच्छा तेथे मार्ग’ तसेच माझ्याही मनातील दुर्दम्य इच्छेला पंख फुटले आणि वडिलांनी माझ्यासाठी तीन चाकी स्कूटर बनवून देतली. माझा आनंद गगनाला भिडला. आता माझ मी खऱ्या अर्थाने, स्वावलंबी जीवन जगू लागलो आहे. देवाने बऱ्यापैकी बुद्धिमत्ता दिल्यामुळे १२वी पर्यंतचे शिक्षण, संगणकामधील विविध डिप्लोमा विनासाध्यास पूर्ण केले आहेत.

मागे वळून पाहताना दोन वर्षांपूर्वीचा ‘आकारा’ आणि आजचा आकारा यामध्ये भरपूर प्रगती झाली आहे. इतच का तो असं वाटणारा माझ्या व्याक्तिसमत्वातील बदल मलाच अनेक वर्षी वाढू लागतो, पहिल्यापासूनच मला आई-वडिलांच्या सक्कम आधार आहे. पण परावलंबनाकडून स्वावलंबनाकडे जाणारा माझा हा प्रवास, माझ्या शारिरीक उणीवांशी मी केलेली मैत्री यांसारख्या अनमोल भेट देणाऱ्या ‘मेक माय ड्रीम फौंडेशन’ ही संस्था व त्यामागच्या विचारांना सलाम! नावाप्रमाणेच ‘स्वप्न साकार करा’ हा संदेश देत मेक माय ड्रीम फौंडेशन संस्थेने मला माझ्या स्वप्नपूर्तीकडे नेणारा मार्ग दाखवला आहे.

मी रिना गुप्ता, १०वी पर्यंतचे शिक्षण उपपंग कल्याणकारी संस्था वानवडी, येथून पूर्ण केले. ८वी ते १०वी मी रेमी-इंग्लिश माध्यमातून शिकले. एकूणच त्यावर्षी १०वीला इससलेल्या मुला-मुलींमध्ये मी उजवी.....

अभ्यास, पकृत्वस्पर्धा, सामान्यज्ञान, चित्रकला, तबला अशा विविध विषयांमध्ये संस्थेमध्ये बहुतेक सीव पहिली असायची. साहजिकच स्वतःबद्दल जरा जास्तच आत्मविश्वास होता. १०वी झाल्यानंतर प्रथम संगणक अभियांत्रिकीचा डिप्लोमा पूर्ण करून, त्याच विषयात पदवी घेव्याचे मी निश्चित केले होते. धरातूनही माझ्या पुढील शिक्षणासाठी कुठलीच अडकाठी नव्हती. परंतु आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल असल्याने, अभियांत्रिकीसारखे महागडे शिक्षण घेव्यामध्ये नक्कीच अडचणी येणार होत्या.

तेव्हाच 'मेक माय ड्रीम फौंडेशन' या संस्थेविषयी माहिती, आमच्या वस्तीगृह आधीक्षिका धनश्रीताई यांच्याकडून मिळाली. १०वीची परीक्षा संपल्यावर 'मेक माय ड्रीम फौंडेशन' संस्थेमध्ये मुलाखतीसाठी गेल्यावर मेघा मंडमणी प्रश्नांचा झडीमार केला. स्वतःविषयी..... अविषयाविषयी.. कुटुंबाविषयी आतापर्यंतच्या आयुष्याविषयी..... ह्येयाविषयी..... स्वभावाविषयी.... जीवनाकडे पाहण्याच्या दृष्टीकोनाविषयी... १० वर्षांच्या आयुष्यात प्रथमतः एवढ्या प्रश्नांची उत्तरे देताना माझी खूपच गडबड उडाली. कारण आतापर्यंत इतका सखोल विचार कधीच केला नव्हता, आणि तेव्हाच प्रकृतीने जागवले की आपण वैचारिक प्रगल्भतेपासून खूप-खूप दूर आहोत. असे प्रश्न आपल्याला आधी कधीच का पडले नाहीत? कित्येक छोट्या-छोट्या गोष्टी महत्त्वाच्या असूनही आपल्याला क्षुल्लक का भासतात?

भरीस - झर म्हणून मंडमणी मला सांगिले की, "अभियांत्रिकीसारखे अवघड शिक्षण घ्यावयाचे असेल तर कॉलेजची चौकशी करव्यापासून, प्रवेश घेव्यापर्यंतची सर्व प्रक्रिया तुला स्वतःलाच करावी लागेल." हे वाक्य शिकताक्षणी

प्रचंड दडपण आहे. रावठी मोठी जबाबदारी आजवर कधीच पेलली नव्हली. आपण हे दिव्य पार करू शकू का? या शंकेतच, संस्थेतील उर्वरित प्रवेशप्रक्रिया पूर्ण केली.

१०वीचा निकाल लागल्या वेळ होता. त्यामुळे मॅडमनी मला कॉलेज प्रवेशासाठी, शिष्यवृत्तीच्या चौकशीसाठी वेगवेगळ्या ठिकाणी पाठविण्यास शुरुवात केली. जमेल तेवढेच बसने प्रवास करीत, बहुतेक वेळा रिक्ताने प्रवास करूनच, मी तो थप्पा पार केला. पुण्यातील एम्. आय. टी कॉलेजसारख्या नामवंत व Deemed University मध्येही मला प्रवेश मिळवल्याच्या शक्यता खूप होत्या. अभियांत्रिकीचे स्वप्न सहज पूर्ण होईल असे नक्की वाटू लागले होते. १०वीचा निकाल लागला. ८६%. गुणांनी मी उत्तीर्ण झाले होते. शाळेमध्ये, संस्थेमध्ये, घरामध्ये सगळीकडे आनंदी वातावरण होते.

एम्. आय. टी च्या गुणवत्ता यादीत माझे नाव नक्की झाले होते. आवश्यक त्या कागदपत्रांसह मी प्रवेशासाठी कॉलेजमध्ये पोहोचले. मी शारिरीकदृष्ट्या अपंग असल्यामुळे, प्रवेश घेण्यासाठी प्राध्यापकांनी मला 'Civil Surgeon' चे फिटनेस सर्टिफिकेट आणावयास सांगितले, आगी मला वाटेत अभियांत्रिकीमधल्या पहिल्या अवघड वळणावर मी नकळतच चालत होते. मिळील सर्जनचे सर्टिफिकेट मिळवणे म्हणजे काय दिव्य असते हे मला तीनच दिवसात पुरते कळून चुकले होते. आतापर्यंत अशा प्रसंगांना कधीच सामोरी न गेलेली मी, पुरती खचून गेले. नको तो प्रवास, नको ते सर्टिफिकेट, नको ते इंजिनिअरिंग असे झाले होते. पण 'शासकीय तंत्रनिकेतन, पुणे' हा पर्याय उपलब्ध होताच. लुप्तनात्मक कमी तासाची प्रवेशप्रक्रिया, चांगल्या गुणांमुळे गुणवत्तायादीत लागलेला प्रथम क्रमांक यामुळे शक्यली प्रवेशप्रक्रिया सहज पार पडली. स्वर्चाचे गाठितही आवाक्यात वाटत होते. इथे अपंग व्यक्तींसाठी राखीव जागा असल्यामुळे राहण्याची सोयही कॉलेजरोजारी हॉस्टेलमध्ये झाली. अडचणीचे

उंगर कमी होऊन आता आपल्या मनाप्रमाणे आपण शिकू शकू, अशा उत्साही मनानेच कॉलेजमध्ये प्रवेश केला.

मध्यल्या कालावधीमध्ये सॅमनी स्तमुपदेशन चालू केले होतेच. त्यामधून आपल्या स्वभावामधील कमतरतांची, उणीवांची जाणीव प्रकर्षाने लेत होती. कॉलेजचा पहिला दिवस..... इतर सर्व मुलींप्रमाणेच मी ही कांति प्रवेश केला. प्रथमच माझ्यावर थिळलेल्या अनेक नजरा मला अस्वस्थ करू लागल्या. आतापर्यंतचे बहुतेक शिक्षण आमच्यासारख्या शारिरीक, दुर्बल मुलांबरोबरच झाले असल्याने या प्रश्नाशी कधीच सामना करण्याची वेळ आली नव्हती. त्या दिवशी वर्गामध्ये स्वओळख करून देताना वर्गातील इतर बऱ्याच मुलींना आपल्यापेक्षा खूपच जास्त गुण आहेत हेही लक्षात आल्याने, कधीही ज्या अर्थाने सामना न केलेल्या 'स्पर्धा' या शब्दाची प्रकर्षाने जाणीव झाली. वेगवेगळ्या राज्यातून आलेल्या बहुतेक श्रीमंत घरातून आलेल्या आणि प्रचंड बुद्धिमत्तेचा आवाक असलेल्या मुलींना बघितल्यावर, मला स्पर्धा कुरावची होती, ती शारिरीक सक्षमतेची..... आर्थिक सक्षमतेची आणि बौद्धिक सक्षमतेची..... शारिरीक आणि आर्थिक सक्षमतेच्या बाबतीत माझी परिस्थिती निश्चितच कमकुवत होती. म्हणूनच, इथे आपल्या बुद्धीचा भरपूर कस लागणार आहे व त्याच्या जोरावर आपल्याला इंजिनिअरिंगचे हे अवघड शिवधनुष्य पेलायचे आहे हे प्रकर्षाने जाणवले. मन आणि बुद्धी यांचे खरेच खूप मोठे नाते असते, हे आतापर्यंत मला माहित होते, पण प्रत्यक्षात कधी आचरणात आणण्याची वेळ आली नव्हती.

पहिल्या काही दिवसातच, माझ्या शारिरीक दुर्बलतेने मनाचा लावा नुकळत घेतला व मला त्या शेखलेल्या नजरा सहन होईनाशा झाल्या. त्यामुळे मी नुकळतच वेगळी पडत गेली. आयुष्यात पहिल्यांदाच या

टप्यावर मला खऱ्या मैत्रिणींची खूप गरज भासत होती. पण कोणापारी व्यक्त करावं अशी जवळीक नसल्याने, एक प्रकारची धुसमट होऊ लागली. सर्व सोडून पळून जावे असा विचार करून, मी धाडस करून एके दिवशी मॅडमना सांगितले की, "मला हे कॉलेज आवडले नाही, त्यामुळे मला मुंबईच्या कॉलेजमध्ये प्रवेश घ्यावयाचा आहे."

त्यादिवशी मॅडमनी मला अपंगत्व या विषयाबद्दल खूप छान शब्दात समजावून सांगितले. लहानपणापासून नकळतपणे, आपल्याच अपंगत्वाबद्दल नकारात्मक विचार येत तयार होतात व त्यावर आपल्या इतर क्षमतांच्या जोरावर करी मात करावी, आपले अपूर्ण शरीर आपण करते स्वीकारावे, याबद्दल बरेचसे मॅडमनी सांगितले. हळूहळू संस्थेतील इतर मुलांच्या वागणुकीच्या प्रभावामुळे, सी त्या नकारात्मक जाणवितून बाहेर पडू लागले. संस्थेतील राजमावी-चढई सारख्या उपक्रमांमुळे आमच्या आमच्या अपंगत्वाकडे बघण्याचा दृष्टीकोनच पूर्णपणे बदलला. मी कॉलेजच्या त्याच मुलींमध्ये, त्यांच्या नजरांमधून स्थिरावले. आता मनाने नकळत मान्य ठेले होते की "दृष्टी तशी सृष्टी" त्या मुली खरंतर माझ्याकडे कुबीच विचित्र नजरेने पाहत नव्हत्या. पण माझीच स्वतःकडे पाहण्याची नजर दूषित झाल्यामुळे, मी उगाचच स्वतःला खूप कमी लेखून, स्वतःचाच छळ मांडता होता. कालांतराने मला मैत्रिणीही मिळाल्या आणि आता आमच्या एक छान ग्रुप सुद्धा आहे.

हे दिव्य पार करत असताना अलेल्या अडथळ्यांमुळे, बौद्धिक क्षमतेवरील विश्वासही नकळत खालावला होता. त्याचाच परिणाम परीक्षेच्या निकालावरही झाला. परत एकदा मी नकळत एका दृष्टचक्रात अडकले गेले. आतापर्यंत माझी मनाच्या क्षमतांशी, कणखरपणाशी लोंड ओळख झाली आहे अशी खाली होती. समुपदेशनामुळे मनाला सर्व पटले, परंतु माझी अवस्था म्हणजे,

“कळतंय पण वळत नाही?” अशी होती हे थोड्याच दिवसात स्पष्ट झाले.

अभ्यासात आतापर्यंतच्या आयुष्यात कधीही अडथळा न आलेली मी, मकरम मागे पडू लागले. इंजिनिअरिंगसारख्या अवघड अभ्यासक्रमासाठी मनाची अशी दोलायमान अवस्था खूपच धोकादायक आहे असा इशारा मंडमनी दिला. खूप प्रयत्नपूर्वक सेंडमध्ये सूचनांवर काम करित, इतक्या अवघड परिस्थितीतही घरच्यांनी राखवलेल्या पार्श्व्यावर, मी आता हा अवघड टप्पा पार करू शकेन, इतक्या आत्मविश्वास माझ्यामध्ये आता निर्माण झाला आहे.

आयुष्य म्हणजे सुख दुःखाचे डोंगर अस्तित्. आपण सुखाचा डोंगर चढत असतो. लोकांचे पुढे दुःखाचा डोंगर पार करायचा असतो असे आपण ठिकठिके, वाचलेले असते. परंतु प्रत्यक्षात जेव्हा असा डोंगर पार करायची वेळ येते, तेव्हाच मनाची शक्तमत्ता पणस लागते. या प्रक्रियेमध्ये स्वतःमधील क्षमतांवर विश्वास ठेवून, आनंदाने या ही परिस्थितीला सामोरे जाण्याऐवजी, बरीच माणसं परिस्थितीला दोष देत, नाशिल्ला दोष देत स्वतःचे थोडे समाधान घेतात. त्यामुळे मनाचा कमकुवतपणा वाढत जातो. अनुभवातून -कुळांमधून शिकण्याऐवजी, मग अशी माणसे देवावर अवलंबून कायमस्वरूपी परावलंबी होतात.

‘मेक माय ड्रीम फौंडेशन’ मधील, माझ्या या प्रवासात मागे वळून पाहताना मला खबरतर माझेच हसू येते. गेल्या २ वर्षांतिले अनुभवांमुळे वे मागीर्दर्शनामुळे मनाची परिपक्वता वाढत असल्याची आणिव तर भाहेच, पण वैचारिक प्रगल्भतेकडे जेवारा हा प्रवास आयुष्यातील अनेक चढ-उतारांवर मात करण्यासाठी मला नक्कीच यशस्वी करेल.

मी संधीप विहे, खेड तालुक्यातील आंबोली हे माझे छोटे गाव. अर्थाजर्जाच्या निमित्ताने कुटुंब मुंबईत रथ्यायिक झालेलं. वडील, मी साधारण ५-६ वर्षांचा असताना घरातून निघून गेलेले. आजतागायत त्यांचा काहीही ठावठिकाणा माहित नाही. घरात आई व दोन बहिणी. मोठ्या बहिणीचे लग्न झालेले व दारूटी बहिष शिकत आहे. मोठी बहिण व आईने प्राथमिक शाळेची पाथरी काही ओपलांडली नाही. अशा परिस्थितीत माझ्या शिक्षणबाबतही उदासिनता होतीच. आईचा कामानिमित्त घराबाहेर जावं लागत असल्यामुळे मी ७वी पर्यंतचे शिक्षण आल्याकडे राहून पूर्ण केले. श्वेकच पोटा भरण्यासाठीही बरेच काबाडकष्ट करावे लागत होते. आल्या तशी प्रेमक पण घरात एक माथूस वाढल्यामुळे साहायिकच बाकी सर्वांची थोडीशी नाराजीही सहन करावी लागायची.

८वी मध्ये मला एस्.ई.सी. कन्हेफारा या संस्थेमध्ये दाखल करण्यात आले. मुकालच बुद्धिमत्तेच्या जोरावर १०वीची परीक्षा मी चांगल्या गुणांनी उत्तीर्ण झालो परंतु एकंदर प्रतिबल परिस्थितीमुळे स्वभाव मात्र थूप विष्वित झाला होता. चिडाचिड, राग, संताप यांमुळे मनाची शांतता पूर्ण टकली होती. त्यामुळे कान्हेफाराच्या संस्थेत असतानाही माझी मुलांशी थूप भांडणे, मारामाऱ्या ठहायच्या. आई-वडीलांचा द्याक तसेच प्रेम यांपासून त्यांब असल्यामुळे मी एक प्रकारे असुरक्षित झालो होतो. परिणामी मनात प्रचंड निराशा व न्यूनगंड वाढलेला होता.

१०वी नंतर मुंबईला परत गेलो. कोणाचेच मार्गदर्शन नसल्याने, उगीचच शिकायचे म्हणून ११वी रासून शाखेमध्ये प्रवेश घेतला पण ते अवासान फार काळ टिकणे नाही. मुंबईतील बहुतेक कॉलेजमध्ये इंग्रजी माध्यम हे अनिवार्य आहे. इंग्रजी भाषा हा माझा बहिल्यापासूनच झालू. नाईत्याजने मी वाणिज्य शाखेकडे मोहरा वळवला. तिथेही

मन रमेना. त्यामुळे अखेर १०वीची परीक्षा मी कला कलाशाखेची मराठी माध्यमानून उत्तीर्ण झालो. काठावर उत्तीर्ण होऊनही १२वीत प्रवेश मिळाला खरा पण पुन्हा इंग्रजीचा बागुलबुवा ठोक वर काढू लागला. संपूर्ण वर्ष कॉलेजमध्ये गेव्हजर राहूनच अखेर १२वी पण परीक्षा मी मराठी माध्यमानूनच उत्तीर्ण झालो. यावेळेस थोडे बरे गुण मिळाले होते व पहिल्या फ्रेण्टीने उत्तीर्ण झालो.

राकंदरीतच शिक्षणामध्ये येणारे अडथळे, योग्य मार्गदर्शनाचा अभाव यामुळे शिक्षणातले मन उडूनच गेले. मग एके ठिकाणी सेल्स राक्सव्युटिन्हेची नोकरी मिळाली. स्वभावासधील नकारात्मक भावनांमुळे नोकरीतही अडचणी तयार होऊ लागल्या. रेकेथोर, चिडचिडा, रागीट संतापी, स्वमतासाठी दुराग्राही अशा अनेक गोष्टींमुळे भांडणं, मारामाऱ्या माझ्या आयुष्याचे अविभाज्य धरक बनत चालले होते. अगदी वसमधून प्रवास करतानाही माझी भांडणे व्हायची. पूर्ण खचलेला मी निराशेच्या गर्तेत अडकत चाललो होतो. कधी-कधी मजामध्ये आत्महत्येचे विचारही डोकाव्याचे.

अशातच मला इरफान पठाव या जुन्या मित्राच्या फोन आला. १०वी नंतर त्याने 'मेक माय ड्रीम फौंडेशन' या संस्थेतर्फे शिक्षण ध्यावयास सुरुवात केली होती. तेथील मित्रांच्या मार्गदर्शनाची ओढ मला भविष्यासाठी आशेच्या तिरंग वाढून गेली. आधी मोठ्या आशेने मी संस्थापिका मेधा मॅडम यांना फोन केला पण व्यडतर नशिबाने शेथेही पाठ सोडली नव्हती. मी फोन करायला बराच उशीर केला होता. कारण संस्थेची प्रवेशप्रक्रिया खूप आधीच बंद झालेली होती. कुठलेही आरवासन न देता मॅडमनी मला ऑगस्टमध्ये पुन्हा फोन करव्यास सांगितले. मघच्या काळात त्यांनी जमेल तसे कॉलेजमध्ये जाऊन शिक्षण चालू ठेवण्याची सल्ला दिली.

इंग्रजीचं भूत मानगुयीवर असलेला मी
 कॅलेजच्या न जाता नोकरीच करत राहिलो. सांगितल्याप्रमाणे
 मी मॅडमना पुन्हा फोन केला. यावेळेस त्यांनी कागदपत्रांसह
 मला मुलाखतीस बोलावले आणि आशा-निराशेच्या दुलायमान
 स्थितीतच मी मुलाखतीसाठी उपस्थित राहिलो. मुलाखतीमध्ये
 त्यांनी अनेक सव्योल प्रश्न विचारले. प्रश्नांचे स्वरूप,
 विचारण्याची हातोटी, वैचारिक प्रगल्भता यातूनच मला
 अज्ञातापर्यंतच्या आयुष्यात मी घेतलेल्या अनेक चुकीच्या
 निर्णयांची शिक्षा तर मी भोगत होतोच पण पुस्तकी
 ज्ञानापत्तीकडे, व्यावहारिक ज्ञान, सामान्य ज्ञान व
 जीवनविषयक सकारात्मक दृष्टीकोन या पातळ्यांवर मी
 खूपच अपूर्ण आहे याचीही जाणीव मला पहिल्यांदाच
 झाली.

त्यानंतर मॅडमकडून मिळालेल्या उपदेशानंतर मला
 भारोचे किरण दिसू लागले. छोट्या-छोट्या गोष्टीही
 स्पष्टपणे मांडण्याची त्यांची शैली, कुठल्याही गोष्टीबाबत
 विचारपूर्वक मत मांडण्याची त्यांची पद्धत यामुळे मी
 पूर्णपणे भारावून गेलो. संस्था स्थापनेमागचा उद्देश,
 संस्थेचे नियम व अटी समजावून सांगताना त्यांनी
 सांगितलेली गोष्ट मला खूप महत्त्वाची वाटते,
 "मेक माय ड्रीम फौंडेशन" ही संस्था मुलांना फक्त शिक्षण
 पुरवणारी नसून त्यांना संघीच्या स्वरूपात आवश्यक मदत
 करणारी संस्था असून, मुलांना स्वप्नपूर्तीच्या वाटेवर कामपणे
 व आत्मविश्वासाने चालण्यासाठी मार्गदर्शन करते."

मलाही थरंतर आयुष्यात प्रतिकूल परिस्थितीवर
 मात करण्यासाठी एका संघीची गरज होती. ही गरजच
 मला मेक माय ड्रीमपर्यंत घेऊन आली. दहाव्या शैक्षणिक
 वर्षे अर्धे संपले होते. पण मॅडमनी आशेकार प्रयत्न
 करत बी. डार. घोलप महाविद्यालय सांगली येथे मला
 प्रवेश मिळवून दिला. व मी शैक्षणिक वर्ष वाचा न

ध्यातवता कला शाखेचे प्रथम वर्ष पूर्ण केले. मंडमचे मागदर्शन, व्याक्तिमत्त्व विकासासाठी संस्था हेत अस्तित्ते विशेष प्रयत्न घ्यामुळे मी मनाच्या नकारात्मक भावनांमधून हळूहळू बाहेर येऊ लागलो. स्वतःमधील चांगल्या क्षमतांची जाणीव होऊ लागली. वेगवेगळ्या उपक्रमातून व्यायाम, अभ्यास, संगीत, कला, खेळ, आरोग्य, छंद याविषयी मला बरीच माहिती झाली. Follow up मधून शिस्त, वेळेचे नियोजन, संस्कार यांचेही महत्त्व पटले.

अंतर मेठ माय ड्रीम फौंडेशन मध्ये मी प्रवेश घेतला लेव्हा माझे ध्येय होत स्थर्षा परीक्षा पास होऊन आय. यम. ऑफीसर व्हायचं. त्यासाठी संस्थेमाफत माझ्यासाठी विशेष देणगीदार मिळवले होते. मी युनिठ अकॅडमी मध्ये स्थर्षा परीक्षेच्या तयारीसाठी न्वास्तला जात होतो. वर्ष, दीड वर्ष मेले, पण माझ्या अभ्यासात स्थणारी तशी प्रगती विसून येत नव्हती. इतके वर्ष मी मागदर्शनाच्या अभाव, प्रातिभूल परिस्थिती यांसारखी कारणे अपयशासाठी पुढे करायचे. पण आता तर सर्व परिस्थिती अनुकूल होती. योग्य ते मागदर्शनीही मिळत होत. आर्थिक नियोजनही संस्थेमाफत झाले होते. त्यामुळे माझ्यासमोर अंतर फक्त ध्येयाच्या विरोधे वाटचाल एवढे एकच अदिष्ट होत. पण इथेच माझ्या स्वभावातला अजून काही उणीवांचा मला शोध लागला. माझे मन खूप चंचल आहे, सतत मला नव-नवीन गोष्टी करावाशा वाटतात ज्या ध्येयाच्या आड येत असतात हे मला प्रकृषनि जाणवते. मला जाणवते की बुद्धिमत्ता असूनही माझे अभ्यासात इवेतसे बक्ष लागत नाही. व स्वअभ्यासाची मला फारशी सक्थ नाही. खूपदा मी स्थर्षा परीक्षांच्या अभ्यासासाठी नेटाने बसायचे पण मन अभ्यासात नसायचेच. त्यामुळे राक प्रकारची निराशा मनाला घेरु लागली. आपल्यासाठी संस्थेमाफत रावही मोलाची संघी मिळूनही आपण

त्याचा उपयोग करून घेत नाही. या विचाराने माझी धान्यमेल सुरु झाली आणि त्या अवस्थेतच माझ्या चंचल मनाने निर्णय घेतला की आपुढचे शिक्षण नोकरी करून पूर्ण करायचे. हसबल होऊन मेधा मंडळी माझ्या या निर्णयासाठी संमती दर्शवली. व मला पार्ट टाइम जॉब पण मिळवून दिला. आता मला थोडेस काहीना स्वकष्टाचे उत्पन्न मिळू लागले. पण तरीही माझे मन स्पर्धा परीक्षेच्या अभ्यासासाठी तयारी पाखवत जव्हते. अभ्यासाच्या बाबतीत माझी जणू एक पाऊल पुढे तर दोन पावले मागे अशी स्थिती होती. मेळ माय ड्रीम फौंडेशन ही खरेतर संस्था नसून आम्हांला आमच्या धरण्यासारखं वाटते. कुटुंबिय घेतील अशीच काळजी अत्यंत आपुलकीने मेशे घेतली जाते. वेळप्रसंगी शगावून शगावून एक चांगलं मागूस बनवण्यासाठी सातत्याने प्रेरणा दिली जाते. या सर्व वातावरणाचा मोह नकळत माझ्या मनाला पडला. व मी मंडळडे, "मला पुढले आयुष्य मेळ माय ड्रीम फौंडेशन मध्येच काम करून व्यतीत करायचे आहे." अशी इच्छा व्यक्त केली. मंडळला माझ्या बोलण्यावरून एकंदर परिस्थितीचा अंदाज आला. कुढल्याही प्रकारचे आश्वासन न देता मंमने ओळखीच्या ठिकाणी शब्द राकून माझ्यासाठी पूर्ण वेळ नोकरीची सोय केली.

अजून मला तृतीय वर्ष कला शाखेचे शिक्षण बाकी होते. पूर्ण वेळ नोकरी करून कॉलेजमध्ये उपस्थित राहणे अशक्यप्राय गोष्ट होती. पण पूर्ण वेळ नोकरी करून शिकव्याचा भाडा हरट मंमने पुरवला असल्याने मला आता परतीचा स्स्ताही जव्हता. मागे वळून पाहता मला माझ्या स्वभावातील दोषाबद्दल खूप खेद वाटतो. पण प्रयत्न करूनही मी माझ्याच निर्णयांची पूर्ण जबाबदारी घेत नाही. व निर्णय घेताना मी अत्यंत दुराग्रहाने त्याची अंमलबजावणी करण्यासाठी उतावीळ

आलेला असतो. आधीही व आत्ताही माझी
निर्भयक्षमता परिपक्व नाही याची मला जाणीव आहे
पण माझे चंचल मन मला माझ्या घेण्यापासून सतत
त्यांबाहेर ठेवत आहे.

‘मेक माय ड्रीम’ म्हणजे खरेतर स्वप्नपूर्तीकडे
जाणारा प्रवास परंतु माझी अवस्था, ‘कळतंय पण
बळत नाही?’ अशी असल्याने अजूनही मी माझ्या
चंचल मनावर संयम ठेवू शकत नाही व चुकीचे निर्णय
घेण्यापासून व्याला बचवू शकत नाहीये. पूर्वीपेक्षा
माझ्यात नक्कीच बदल खूप झाले आहेत. माझा रोगावर
बराचसा संयम आला आहे. बऱ्यापैकी मिळालेल्या
पगाराचा नोकरीमुळे आयुष्यात थोडीफार स्थिरता पण
आलेली आहे. आता मी पदवी परीक्षेच्या तैयारीच्या
दृष्ट्यावर आहे. परंतु इश्या मार्गदर्शनाचा आणि इशून्
मिळालेल्या संधीचा मी पुरेपूर वापर करू शकलो नाही व
अजूनही करू शकत नाही. याबद्दल मनात विराद
मोडून राहिला आहे. सवकरात लवकर माझ्या स्वप्नपूर्तीच्या
दिशेने खऱ्या अर्थाने वाटचाल सुरू करावयाची आहे.

मी युवराज अहिर. मी मुळचा मुंबईचा. १०वी पर्यंतचे शिक्षण कान्हेफाट्यातील संस्थेत राहून पूर्ण केले. मला लहानपणापासूनच इलेक्ट्रॉनिक वस्तूंच्या दुरुस्ती, विजेच्या उपकरणांची दुरुस्ती यांची आवड होती. त्यामुळे १०वी नंतर इलेक्ट्रॉनिक्स विषयात डिप्लोमा पूर्ण करून, मुंबईला परत जाऊन स्वतःचे छोटेसे टपरीवजा दुकान काढून, दुरुस्तीचा व्यवसाय चालू करायचा हे स्वप्न.....

मी १०वी प्रथमश्रेणीने उत्तीर्ण झालो. खरापण माझी लेखी विषयांशी फारशी मैत्री नव्हती. प्रात्यक्षिक मात्र खूप आवडायचे. पुढच्या शिक्षणासाठी मी माय ड्रीम कॉलेज संस्थेत प्रवेश घेतला. क्षमतामापन चाचणीनंतर १२वी पर्यंतचे शिक्षण, एम. सी. वी. सी इलेक्ट्रॉनिक्स सधून करायचे ठरवले. वरानपणापासून मला लबला शिकायला खूप आवडते. त्यामुळे संस्थेतर्फे माझ्या लबळ्याच्या पुढील शिक्षणाचीही सोय करव्यात आली. त्यासाठी मी जूनच्या सुरुवातीसच पुण्यात दाखल झालो. पुण्यातील रहदारी प्रवासाच्या शोषी यांच्याशी जुळवून घेत माझे लबला शिक्षण सुरू झाले. अचानक मेधा मॅडमनी मला नोकरीसाठी राके ठिकाणी नेले. त्या कंपनीमध्ये मोथर-कारसाठी वागणारे छोटे प्ल्युज बनवले जातात, प्ल्युजची वायर जोडणे असे सोपे व अकुशल पद्धतीचे काम! माझ्याशी प्राथमिक बोलणी झाल्यावर, कंपनीचा निबम अवलून, कंपनीचे चालक प्रधानसरांनी माझी अर्चीवेळ नोकरीसाठी निवड केली. स्वतः काम करून, पैसे कमवून, स्वतःच्या शिक्षणासाठी हातभार लावणार, यामुळे मी खूप आनंदित झालो. लगेचच दुसऱ्या दिवशीपासून नोकरीवर रुजू झालो. कोथरुडमधील त्या कंपनीत जाव्या-येव्यासाठी, मला गर्दीने बाहत असलेल्या बसमधून प्रवास करव्याचे दिव्य करावे लागायचे. १५ दिवसांतच कॉलेजपण चालू झाले. सकाळचे ७.०० चे कॉलेज करून, दुपारी कामावर जाऊन, त्यानंतर परस्पर लबलाकलासु आणी मग हॉस्टेलवर अशी माझी भ्रमगच्च दैनंदिन चालू झाली.

कधीकधी कंटाळा यमयचा. पण एकूणच मी घरापासून त्यांष असल्याने, एवढ्या भाऊगर्दींमुळे मी पटकन रमून गेलो. कॉलेजची पहिली चाचणी परीक्षा पार पडली. अपेक्षेप्रमाणे मला खूप कमी मार्क्स पडले. त्यामुळे नाईलाजाने मॅडमनी माझी नोकरी बंद करून, मला शिक्षणावर पूर्ण लक्ष केंद्रित करायला लावले. मला इलेक्ट्रॉनिक्स विषयाच्या मार्गदर्शनासाठी अमृताताई येऊ लागली. त्यामुळे काही दिवसांतच मी माझ्या आवडीच्या विषयात रमून गेलो. पहिल्यापासूनच माझे इंग्रजी कच्चे. इलेक्ट्रॉनिक्स विषयासाठी इंग्रजी माध्यम अनिवार्य असल्यामुळे, माझी अजूनच अवघड परिस्थिती झाली होती. पण अमृताताईने अत्यंत सजापासून, नेहाने माझ्याकडून इंग्रजी व इलेक्ट्रॉनिक्स, दोन्ही विषयांचा अभ्यास करवून घेतला. त्यामुळे मी ११वी चांगल्या गुणांनी उत्तीर्ण झालो.

उन्हाळ्याच्या सुट्टीत कामावरील प्रात्यक्षिक परिक्षण अनिवार्य असल्यामुळे, माझी सोय फॉरटेक कम्युटर्स या टेबलेट दुरुस्तीच्या कंपनीमध्ये केली गेली. माझ्या अत्यंत आवडीच्या क्षेत्रात मी काम करू लागलो. कामातील माझी प्रगती बघून, कंपनीने मला अर्धवेळ नोकरी देऊ केली. १२वी सारखे महत्वाचे वर्ष मी नोकरी करूनच पूर्ण केले. अमृताताईच्या मदतीने मी एवढाना अभ्यासामध्येही नियमितता आणली होती. त्यामुळे मला नोकरी करूनही माझे शिक्षण चालू ठेवता आले.

मॅडमच्या मार्गदर्शनामुळे मी “कमवा अगळी शिळा” सारखे अवघड शिवधनुष्य पेलू लागलो. तबल्याच्या दुसऱ्या परीक्षेतही मला प्रथम श्रेणी मिळाली. मार्च २०१३मध्ये मी १२वी वार्षिक परीक्षा दिली व पूर्ण वेळ फॉरटेक कम्युटर्समध्येच नोकरी करू लागलो. या कालावधीमध्ये संस्थेतर्फे आयोजित सर्व सहलींमध्ये, ट्रेकिंग प्रोग्राममध्ये, रविवाराच्या व्यक्तिमत्त्व मार्गदर्शनाच्या कार्यक्रमांमध्ये नियमितपणे हजेरी लावली. या सर्व गोष्टींमुळे माझ्या आयुष्याच्या दृष्टीने सातत्य,

नियमितता, शिस्त यांसारख्या अवघड पण मोलाच्या गुणांची भर पडली.

आज मी स्वतःला अत्यंत नशिबवान मानतो. कारण स्वावलंबनाचे महत्त्व मला खऱ्या अर्थाने इथेच कळले. अर्थाने न करू लागल्यापासून माझा आत्मविश्वास कमालीचा उंचावला. दुसऱ्यावर अवलंबून राहण्यामुळे येणाऱ्या मानसिक दडपणाचे ओझे कायमचे लागतातच. परंतु कष्टांचे चीज म्हणजे काय हे असते हे ही मला प्रकटाने गेल्या २ वर्षांमध्ये पटले. आज मी खऱ्या अर्थाने मानाचे स्वावलंबी जीवन जगत आहे. पूर्वी अनेक अशक्यप्राय वाटत असलेल्या गोष्टी मी सहज साध्य करित आहे, ते येथील मार्गदर्शनामुळेच.

सध्या मी पूर्ण वेळ नोकरी करून, कोहिनूर टेक्निकल इन्स्टिट्यूटमधून डिप्लोमा इन् इलेक्ट्रॉनिक्स करित आहे. शिवाय तबल्याच्याही पुढील परीक्षा देत आहे.

मागे वळून पाहताना, मलाच खूप आश्चर्य वाटते की स्वप्नपूर्तीचा हा प्रवास खरोखरच मी इतक्या सहजपणे कधीकधी मलाच आश्चर्यचकित करतात.

मी उमा घुसाईवाल, माझे कुटुंबिय मूढचे दिल्लीचे कामानिमित्त आई-वडिल पुण्यात स्थायिक झालेले. घरात आई-वडिल शाळेची पायरी ही न चढलेले. त्यामुळे शिक्षणाबद्दल अनावस्थान्च. १०वी पर्यंत मी अपंग कल्याणकारी संस्थेच्या वानवडी येथून शिक्षण घेतले. बऱ्यापैकी गुणांनी १०वी उत्तीर्ण झाले. दिल्ली-पुणे स्थलांतरामुळे माझी शिक्षणाची काही महत्त्वाची वर्षे वाया गेली. वडिलांच्या पुढील शिक्षणासाठी विरोध होताच. त्यांच्या मते, माझे लग्नचे वय झाले होते. पण मला शिक्षणाची तसेच शिकून स्वतः कमविव्यायी प्रचंड ओढ. आर्थिक परिस्थिती फारशी चांगली नसल्याने, आपले पुढील शिक्षण कसे होणार, या चिंतेतच मी आई सोबत 'मेक माय ड्रीम फौंडेशन' या संस्थेत प्रवेश घेतला. अभ्यासातील जेमतेम प्रगती व घरातून भागदिरनिताच्या अभाव यामुळे नक्की काय शिकवे, याबाबत संभ्रमावरस्था होती. मेधा मॅडमनी अनेकवेळा घेतलेल्या प्रश्नोत्तरांच्या फेरीमधून एक दिवस अचानक उमगले की मला स्वयंपाकाची विशेष आवड आहे.

पुण्यासारख्या ठिकाणी लॉटेल मॅनेजमेंटसाठी विविध पर्याय उपलब्ध असल्याने 'कुकरी' हा विषय घेऊनच पुढील शिक्षण घ्यायचे ठरले. त्यासाठी एम. सी. वी. सी कुकरीमधून १२वी करायचे ठरवले. मी घरी राहूनच शिक्षण पूर्ण करणार असल्याने संस्थेकडून आर्थिक मदतीची फारशी अपेक्षा नव्हती. कॉलेज सुरू झाले पाहते तर काय! वर्गामध्ये मी धरून आम्ही दोघाली मुली. झरीस-झर दुसरी मुलगीही कॉलेज बदलव्याविषयी बोलत होती. झाले! माझा मूड पूर्ण गेला. कॉलेज सुरू होऊन १५ दिवस उलरायच्या आतच मी मॅडमना जाऊन सांगितले की, "मला कॉलेज आवडले नाही आणि मी दुसरे काहीतरी शिकेन." मॅडमनी माझी खूप छान भूमजून काढली, आणि मला शिक्षणाकडे लक्ष केंद्रित करायला सांगितले. बळजबरीनेच मी कॉलेजला जाऊ लागले.

आवडीचा विषय असल्यामुळे अड्यासात मन लगेच रमले.

संस्थेतर्फे व्याक्तिमत्व विकारतासाठी व सामान्यज्ञान वाढविण्यासाठी, दर रविवारी सेशनस तसेच आठवड्यातून एक दिवस कॉलोअप घेतला जायचा. मला अजूनही ते सुरुवातीचे दिवस आठवतात. आतापर्यंतच्या आयुष्यात व्याक्तिमत्व विकासाच्या दृष्टीने किंवा स्वयंशिक्षणेच्या दृष्टीने स्वतःवर कुठलेच प्रयोग केले नव्हते. किंबहुना या संकल्पनेविषयीच मला फारशी माहिती नव्हती. त्यामुळे बसने प्रवास करून या अशा गोष्टींसाठी नियमित हजर राहणे हे सुरुवातीला जरा जस्यक वाटायचे. त्यान वेळेत अर्ज न केल्यामुळे मला अपंगांसाठीचा मोफत पासही मिळाला नव्हता. घरची आर्थिक परिस्थिती ओढालाणीचीच होती. त्यामुळे बसच्या पाससाठी पैसांची जमवाजमव करणे हे दिवसेंदिवस अवघड होत चालत होते. मॅडमनी बरेचदा बसच्या पाससाठी पैसे देऊ केले. पण मी जरा पहिल्यापासून स्वाभिमानी, त्यामुळे मला फारशी आर्थिक मदत घ्यायला आवडायचे नाही. परिणामी कॉलेजच्या शिक्षणाव्यतिरिक्त असलेल्या या इतर उपक्रमाला सहभागी व्हायचा मला कंटाळा पायचा.

एके दिवशी मॅडमनी या इतर उपक्रमांची किती आवश्यकता असते याबद्दल समजावून सांगितले. हळूहळू मी मनापासून सहभागी होऊ लागले. त्याचा फायदा मला काही दिवसांतच जाणवू लागला. पूर्वी कित्येक गोष्टींचा मी विचारही केला नसेल, त्या गोष्टी मी प्रत्यक्षात आचरणात आणणे मला जमू लागले.

इंग्रजी विषयाचा क्लास, व्याक्तिमत्व विकासाचे सेशनस यातून माझ्या मनाचा स्वाभिमानीपणा अजूनच वाढीस लागला. तशातच मी मॅडमकडे “मला पुढील शिक्षण नोकरी करूनच पूर्ण करायचे आहे” अशी इच्छा व्यक्त केली. म्हणतात ना!
“ इच्छा तेसे मार्ग?”

१२वीं चे वर्ष संपता-संपता अचानक राऊ सुवर्णसंधी भाइयासमोर चालून आली. पुढेचे शिक्षण म्हणजेच 'हॉटेल मॅनेजमेंटचा डिप्लोमा' करव्यासाठी धरपूर पैशांची गरज होती. त्यामुळे आपण पुढील शिक्षण घेऊ शकू की नाही? आपले पुढे कसे होणार? या प्रश्नांनी मन चिंतातूर होते. नोव्हेंबर २०१३ मध्ये संस्थेतच 'जॅक्सन हॉस्पिटॅलिटी मॅनेजमेंटच्या' सुरेख्या मॅडम त्यांच्या सहकाऱ्यांसमवेत आल्या होत्या. त्यांच्या कंपनीचे फलश्रवण येथे 'जॅक्सन इन्' नावाचे तीन तारांकित हॉटेल चालू होणार होते. त्यासाठी त्यांनी सामाजिक संस्थांमधून काही मुलांची निवड 'कार्पोरेट सोशल रिस्पॉन्सिबिलिटी' अंतर्गत करावेच ठरवले होते. मला शेफ म्हणून किचनमध्ये काम करव्याची आयती संधी चालून आली. मुलाखतीच्या प्रक्रियेतून मी सुखरूप पार पडले व मला कंपनीतर्फे निवड झाल्यावेही कळवण्यात आले. त्या दिवशी माझा आनंद गगनात भावेनासा झाला. नोकरी करता-करता मला पुढील शिक्षण घेव्याची सुविधा लेथे उपलब्ध आहे. सर्व गोष्टी मनासारख्या अचानक जुळून आल्यामुळे, माझा आत्मविश्वास कमालीचा उंचावला. त्याच उत्साहामध्ये १२वीची बोर्डाची परीक्षा दिली. सध्या मी फलश्रवण येथे कामावर रुजू झाले आहे. मला खात्री आहे की, आता माझ्या आयुष्यात मला हव्या तराच गोष्टी घडतील. कारण 'प्रयत्ने वाढूचें कण रंगडिता तेलही गळे' या उक्तीची मला पूरूपूर खात्री पटली आहे. माझ्या कष्टांना फळ मिळाले व देवाने माझ्या आत्मसन्मानाला ठेच न लागू देता माझ्यापदरी भशाचे माघ राखले, याबद्दल त्याची कायम ऋणी राहिन.

मागे वळून पाहताना गेल्या दोन वर्षांचा काळ, हा माझा आयुष्यातील सुवर्णकाळच मी म्हणेन. कारण ज्या खडतर अनुभवातून मी प्रवास केला व माझ्या स्वप्नपूर्तीच्या दिशेने वाटचाल सुरू केली, त्यामुळे आयुष्यात मापुढे कधीही

कुठल्याच अवघड परिस्थितीमुळे न खचण्याचे बळ मला
इथे मिळाले. आणि हे सर्व साध्य होण्यासाठी
'मेक माय ड्रीम फौंडेशन'च्या संस्थेने दिलेली प्रेरणा
मला कायमस्वरूपी लक्षाल राहिल.

बस प्रवास... एक धाडसी पाऊल

नमस्कार, मी इरफान पठाव, राहणार पुण्यातलाच. पण कधी पुण्यामध्ये बसने प्रवास केल्या नव्हता, कारण वयाची पहिली १० वर्षे मामाच्या गावाला, म्हणजेच तुळजापूर जवळील ज्येष्ठात रहात होतो. पुढील १० वर्षे एस्. ई. सी. कॉलेजफारा या संस्थेत शिक्षणासाठी राहिलो. मग काय! २० वर्षांच्या वयात बसचा आणि माशा लांबचाच संबंध!

आजही मला आठवतो, माझ्या कॉलेजचा पहिल्या दिवसा जोरदार पाऊस पडत होता. सकाळची वेळ होती. आयुष्यात पहिल्यांदा बसने प्रवास करायचा होता. मनात उत्सुकतेबरोबरच घडघड पत्र होती. बसने प्रवास तर करायचा होता, पण बस स्टॉप, बसच्या वेळ, काहीच कल्पना नसताना धीर ठरून बस स्टॉप सोडून तिथपर्यंत पोहोचलो. कधी एकदा बसमध्ये बसलो असे झाले होते. पण पहिल्या दिवशी दुधाची लढान लाफावरच भागाकी लागली. कारण बसने प्रवास करायच्या नादात कॉलेजला धरीर होऊ लागला. पहिल्याच दिवशी कॉलेजला उशीर नको म्हणून सरळ शिक्षाला आवाज दिला तर शिक्षा तत्परतेने हजर! म्हणून लांबूनच, बसला 'तिथेच बस' म्हटले आणि मी बसलो शिक्षामध्ये! शिक्षावाले काका खूपच चांगले होते.

दुसऱ्या दिवशी बसच्या वेळ, बस स्टॉप, चालक-वाहक सर्वांची माहिती नीट काढून वेळेत बस-स्टॉपवर पोहोचलो आणि बसमध्ये बसलो. आजपर्यंत नेहमी दुरुनच जावल्या बसमध्ये आपण बसलो आहोत, भावर विश्वासच बसत नव्हता.

कधी-कधी चालक, वाहक आमहाला सांगायचे, "बाळांनो, कराला जीवाचे हाल करता?" चांगला शिक्षाने प्रवास करायचा सोडून, बसने कराला फिरायचे?" आमहाला कल्पना होती की, बाहेर पडल्यावर आमहाला हा अनुभव पेलारच. सैद्याताईंनी आमहाला सर्व गोष्टी समजावून सांगून, मोडीरी मानसिकता तयार केली होती. आमहाला असे कोणी म्हणाले की आमचे

उत्तर ठरलेले, “काय काका? तुम्ही जाही मदत करणार तर कोण मदत करणार आम्हांला?” खरें तर त्यांचेही काही चुकीचे नव्हते. कारण सुरुवातीला बसमध्ये चढण्यास वेळ लागायचा. पण मी मनाशी ठाम ठरवले होते की, आपल्याला बस प्रवासाचे हे दिव्य काम केलेच पाहिजे. कारण आज जाही तर कधीच नाही. आज “मेक माय ड्रीम फौंडेशन”ची सर्व मुले बसने प्रवास करतात. याला कारणीभूत आहे ते मेधाताईंचे मोलाचे मार्गदर्शन।

एका वर्षांत, इतका अनुभव जमा झाला आहे की, सुरुवातीला आम्हांला राळण्याच्या प्रयत्न करणार चालक हळूहळू रस्त्यात बस थांबवून, स्वतः विचार लागले, “याचचे का रे?” आणी हे कसे घडले, तर सातत्यामुळेच. आपण कोणत्याही गोष्टीत सातत्य ठेवले तर माणूसच काय देवसुद्धा पावतो. इतकी शक्ती असते कोणत्याही गोष्टी सातत्याने करव्यात! बसच्या प्रवासात रोज अनेक लोक भेटतात. बरेचसे लोक अनोळखी असतात. पण मला वाटते विचारांची देवाण-घेवाण फक्त संवाद सादल्यानेच होते असे नाही, कारण माणसाचा आवाज, बोलण्याची पद्धत, हसण्याची पद्धत, चेहरा ठोके या सर्वांचे निरीक्षण केल्यावर, आपण समोरच्या व्यक्तीच्या चेहऱ्यावरून त्या व्यक्तीबद्दल आडाखे बांधू शकतो. आजही प्रवास करताना वेगवेगळ्या स्वभावाचे लोक भेटतात. कोणी पाठीवर कोतुकची थाप देतात, तर कोणी सहानुभुतीचा हात पुढे करतात. कोणी वाईट वाटते म्हणून पाहण्याचे टाळतात, तर कोणी मनापासून आशीर्वाद देऊन पुढे जाण्यासाठी प्रोत्साहन देतात.

पण मेधा मॅडम नेहमी सांगतात, की समोरच्याला काय वाटते, यापेक्षा आपल्याला काय हवे आहे। आवडते हे खूप महत्वाचे असते. म्हणूनच आम्ही मनाशी पक्के ठरविले की, लोकांनी कितीही कोतुक केल्यावर उगाथ

शेफारून जायचे नाही, किंबहुना उगाच सहानुभुती दाखवली तरीही सिकारायची नाही, आणि वरिष्ठ म्हटले म्हणून जायचे सुखा नाही. मनापासून आर्शिवाद दिला तर कायम मनापासून सिकारायवा.

मी पुवराज माझ्या बस प्रवाशाचे काही वेगळे किरसे सांगतो. जून २०११ मध्ये मी 'मेक माय ड्रीम फोर्डरन' मध्ये प्रवेश घेतला आणि माझ्या आयुष्यातील अनेक नाविन्यपूर्ण बदलांना सुरुवात झाली. पुणे शहरात मी ज्वीन! एकट्याने प्रवास करव्याचीही पहिलीच वेळ! श्यबी गर्दी पाहून चालव्याचीही भीती वाटत होती. त्यात बसने प्रवास करायचा! तेही कॅम्पीपर क्रेचर्स होऊन म्हणजे फारच कठीण वाटत होते. अगदी अराक्यप्राय वाटत होते सर्व! सुरुवातीस प्रवास करताना, "बसमध्ये चढता येईल का? चढायला किती वेळ लागेल? ड्रायव्हर-कंडक्टर ओरडतील का? बससधील प्रवासी काय म्हणतील? जर पडलो तर?" अशा अनेक प्रश्नांचा गुंता मनात होता.

पण पुण्यातील माझा मित्र बरफान बरोबर, बसने प्रवास करू लागल्याने, मलाही थोडा धीर आला आणि मी सुद्धा जे घाबरता बसने प्रवास करव्याची निश्चय केला. सुरुवातीला बसमध्ये चढायला थोडसा जास्त वेळ लागत होता. पण हळूहळू तो वेळ कमी-कमी होत गेला. काहीवेळा ड्रायव्हर-कंडक्टर व्यवस्थित वागवत नव्हते. अगदीच फरकारून बोलायचे, "आमच्या बसमध्ये चढायचे नाही" असा धमकीवजा इशाराही असायचा. आधीच भीती अन् त्यात अशा अनेक प्रसंगांनी आत्मविश्वासाचे पूर्ण खचणीकरण झाले आहे. एकदा भीत-भीतच मैडमच्या कानावर सर्व गोष्टी घातल्या. त्यावर त्यांनी समजूत काढताना, जे सांगितले ते वाढ मी आयुष्यभर विसरणार नाही. ते शब्द असे आरित, "हे बघा, बरेचसे अपंग अशा भीतीमुळेच बस प्रवास टाळतात. मग त्या कंडक्टर-ड्रायव्हरला स्वयंच उरली नाही. अपंगांसाठी राखीव जागा असतात, पण मुळातच आपण 'मेक माय ड्रीमचे' विद्यार्थी अपंग म्हणून वेगळेपण दाखवत नसून, इतरांसारखेच राहण्याचा वागण्याचा प्रयत्न करतेस.

तेव्हा तुम्ही शांतपणे अशा प्रसंगांमध्ये धीराने, उलट जे बोलतात
भांडणे जे करतात इतर जोठांसमोर स्वतःची बाजू फक्त ठामपणे
मांडत राहा, आधी पाहा एक दिवस जगा परिसंस्थिती तुमच्या
बाजूने असेल.”

या प्रसंगांमधून पर्वती, राजमाची, सिंहगड वगैरेंतर
माझा आत्मविश्वास इतका उंचावला आहे की, असाही जगात
एकट्याने कोठेही प्रवास करू शकतो असा सत्ता विश्वास
आहे.

मी सनी, माझाही अनुभव असाच! १०वी पर्यंत एस.
ई.सी. कान्हेकारा, या संस्थेतर्फे शिकताना प्रवासासाठी संस्थेची
बस असायची. धरी जायचे-यायचे असले की सोबत पालक नेहमी
असायचे. त्यामुळे एकट्याने प्रवास करण्याची वेळ वयाच्या १७व्या
वर्षापर्यंत कुठेच आली नव्हती. १०वी नंतर 'मेल माय फ्रीम' मध्ये
प्रवेश घेतला आणी प्रथमतः एकट्याने प्रवास करण्याची वेळ
माझ्यावर आली:

इंटरव्यूसाठी मला एकटेच पुण्यामध्ये जायचे करवल्यावर,
“मी एका प्रवास करू शकले की नाही?” असे मनामध्ये विचारांचे
काहूर होते. खूप भीतीसुद्धा वाटत होती. कुटुंबियसुद्धा चिंतेने
व्याकूळ होते. शेवटी मनारी ठाम निश्चय करून, एका पुण्यात
जाण्यास निघालो. धरातून निघताना, “व्यतस्थित जा!... पोहोचल्यावर
फोन करा!... सांभाळून जा!... उबकर ये!... अशा अनेक
कार्कणीयुक्त सूचना केल्यावर, शेवटी एस.ई. मध्ये बसून पुण्यात
पोहोचलो. संस्थेच्या ऑफिसमध्ये पोहोचलो. प्रवास तर
सुरळीत पार पडला होता. धरी परत येताना, मेधा मॅडमनी
संगीतले, “पुढील महिन्यामध्ये पुण्यात राहायला जायचे
आहे, आवी इथे रोज एकट्यानेच बस प्रवास करायचा
आहे.

पहिल्या प्रवासानंतर मजातीत मीती थोडीशीच

कमी झाली होती. पण पुण्यासारख्या शहरामध्ये गर्दी फार असते, त्यामुळे परत काळजीने मनात काहूर ! बसने प्रवास करायला सुरुवात झाली. सुरुवातीला थोडासा तास झाला, पण थोड्याच कालावधीत सवय लोऊन गेली. बसमधील प्रवासी, ड्रायव्हर, कंडक्टर यांच्याशी ओळखी होत गेल्या आढी पाहता पाहता मनातील भीती कुधी जाहीरी झाली हे कळलेच नाही. आता बरेचदा ड्रायव्हर - कंडक्टर, आम्हांला रस्त्यात बघितले की, तिथेच बस थांबवून बसमध्ये घेतात. प्रवासामुळे सला आता पुण्यातील बरीचशी ठिकाणे माहिती झाली आहेत. माझ्या मनातला भीतीचा वागुलबुवा जकळत कुधी जाहिरा झाला ते कळलेच नाही.

आज मी अत्यंत आत्मविश्वासाने स्वावलंबी आयुष्याची वाटचाल चालू केली आहे. ते "मेक माय ड्रीम फौंडेशन" च्या संस्थेतील अनमोल मार्गदर्शनामुळेच.

— इरफान, युवराज व सनी

देणे समाजाच्या अनेक अजोखी अनुभूती रक अजोखी अनुभूती

दि. ५ ऑक्टोबर २०१२ पर्यंत, मी विज्ञान प्रदर्शन, चित्र प्रदर्शन, छाया चित्रांचे प्रदर्शन, साहित्य प्रदर्शन अशी अनेक प्रदर्शने पाहिली. पण समाजासाठी कार्य करणाऱ्या स्वयंसेवी संस्थांचे प्रदर्शन मी आयुष्यात पहिल्यांदाच पाहिले. दि. ५ ऑक्टोबर २०१२ ते ७ ऑक्टोबर २०१२, हा माझ्या आयुष्यातील अविस्मरणीय कालखंड आहे. या तीन दिवसांच्या कालावधीत आर्टिस्ट्री आयोजित, देणे समाजाच्या सामाजिक संस्थांच्या प्रदर्शनात, पुणे परिसरातील विविध क्षेत्रांतील, एकूण ५४ सामाजिक संस्थांनी भाग घेतला होता. या ५४ संस्थांच्या स्टॉल्सवर प्रत्येक संस्थेची सविस्तर माहिती, कार्य, तयार होणाऱ्या वस्तू उपलब्ध होत्या. समाजातील विविध प्रश्नांविषयी तक्रार आधी राहिल्या बाबतून असलेल्या अनेक लोकांनी प्रदर्शनाला भेट देण्यासाठी, संस्थांचे कार्य जाणून घेण्यासाठी मोठ्या संख्येने हजेरी लावली होती. या अजोख्या उपक्रमाला सहभागी होण्याचे माझ मला लाभले, त्याबद्दल मी प्रदर्शनाचे आयोजक, मला संधी देणाऱ्या 'मेक माय ड्रीम फो'डेशन' या संस्थेचा मी सदैव ऋणी आहे.

खरं तर अशा प्रदर्शनांना लोकांची इतकी गर्दी असू शकते, असं जर मला आधी कोणी सांगितले असते, तर माझा व्यावर विश्वास बसला नसता. पण प्रत्यक्ष मी जो अनुभव घेतला त्यातून भारतीय समाजाचा लौकिक त्याग व सेवा वृत्तीमुळेच आहे, हे मला प्रकर्षाने जाणवले. उत्साहाचे वातावरण, कार्यकर्त्यांची लगबग, घादल रकमेकडच्या प्रश्नांबद्दलची आस्था असे संपूर्ण सामाजिक वातावरण.

मी लोकांना 'मेक माय ड्रीम फो'डेशन' विषयी माहिती सांगू शकेन का? मी सांगितलेलं लोक रोकून घेतील का? अशा उपक्रमात मी आधी भाग घेतलेला नसल्याने मनावर प्रचंड दडपण होते. मजात नकारात्मक विचारांचे वादळ उठले. अचानक मंडसचे शब्द आठवले, "आयुष्यात प्रत्येक गोष्ट आपण पहिल्यांदाच करतो. त्यामध्ये येणारे यश-अपयश हे आपलेच असते. मग त्याच्या नुस्त्याच विचार करण्यात काय अर्थ? समोर संधी मिळते आहे तिचा प्रयत्नपूर्वक लागू घ्यावा आणि त्यातूनच स्वतःची उज्वळती,

प्रगल्भी करावी. २२ गग गी प्रदरान बघायला येणाऱ्यांना स्वतः बदलून
 व 'मेक माय ड्रीम' बदल कोवती माहिती सांगायची, याविषयी
 मजारी जुळवा-जुळव चालू केली, आणि ठाम निश्चय केला की
 आपल्या परीने सर्व माहिती सांगण्याचा प्रयत्न करायचा. संख्येचे
 जे कार्य चालते, त्या सर्व कार्याची माहिती द्यायची. तेवढ्यात
 मेधा मंडळ यांनी मला स्यावर आलेल्या ताईना माहिती सांगायची
 सूचना केली, पण एकदम मजारी केलेला निश्चय पूर्णपणे कळला.
 आणि काय सांगवे हे सुचेल्या. तोंडातून बाहेरी पुरेना. मेधा
 मंडळनी मग पुढे होऊन, त्या ताईना माहिती सांगितली. मी
 निश्चय उगा राहून एक लागलो आणि मजातल्या-मजात शब्दांची
 पुर्नबांधणी करण्याचा प्रयत्न करू लागलो.

ताई गेल्यानंतर मी मंडळांना म्हणालो की, काय
 बोलवावे हे मला समजत नाही. त्यावर फक्त एका वाक्यात
 मंडळनी सांगितले आणि खरोखर जंतर मी बिजधास्त पणे
 बोलू लागलो. ते उत्तर होतं, "जे खरे आहे ते सांगायचं
 आणि काय आहे ते तर तुला माहितच आहे." या वाक्यावर
 मी थोडा विचार केला आणि काही वेळात बोलायला उभा
 राहिलो. मजात येवारे विचार बोलत गेलो. सुरुवातीला थोडा
 अडथळत बोलत होतो, पण हळूहळू आत्मविश्वास वाढत गेला.

या तीन दिवसांत आम्ही सर्व मुले स्यावर
 थोडा-थोडा वेळ होतो. त्यातून आम्हांला अनेक गोष्टी समजल्या.
 काही नव्याने ज्ञान झाल्या. कोवतीनी सामाजिक संख्या उभी
 करण्यासाठी अनंत परिश्रम आवश्यक असतात. निवा जमा करण्याचे
 काम म्हणजे फारच अवघड, पण हे केल्यानंतर जो आनंद, समाधान
 मिळते, त्यापुढे परिश्रम तीव्रतेने जाणवत नसावेत. या तीन
 दिवसांत कोवत्याही गोष्टीला सुरुवात करण्यासाठी आजूभल
 घेतल्याखेरीज, त्याविषयी मल बनू नये, या गोष्टीची मला
 नव्याने जाणीव झाली. कोवत्याही गोष्टीविषयी पूर्वग्रह
 करण्याची मला सवय असल्याने, सुरुवातीला मी जरी उत्साही
 असलो, तरी लगेचच माझा आत्मविश्वास प्रचंड बळचलो.

प्रत्यक्षात या तीन दिवसांमध्यचा मासो अगुभव रूप उल्साहनवीक होता.

या तीन दिवसांत स्टॉलवर उपास्थित असलेले 'मेक माय ड्रीम फोर्डशानचे' कार्यकर्ते आणि भेट देणारे जागरिक प्रांच्याकडून रूप काही शिकायत्या मिळाले. इतर संस्थांचे स्टॉलही आम्ही पाहिले. विविध क्षेत्रांत काम करणाऱ्या सर्व संस्थांची माहिती मला मिळाली. सर्वत्र असलेले उल्साहाचे वातावरण माझ्या मनाला रूप भावले.

२०१३ मध्ये 'मेक माय ड्रीम'च्या विद्यार्थ्यांची 'देणे समाजाचे' या प्रदर्शनाला भेट दिली. आतापर्यंत विविध संस्थांच्या माध्यमानून आम्ही शिकलो असल्याने, विविध लोक आम्हांला भेटण्यासाठी येत असत व आगली सर्वांशी ओळख अपंग एक सामाजिक प्रश्न अशी करून दिली जायची. पण प्रथमतः 'देणे समाजाचे' या प्रदर्शनाला भेट दिल्यानंतर, स्वतःचे दुःख विसरून समाजातील इतर प्रश्नांची एक सामान्य व्यक्ती म्हणून, ओळख करून देऊ शकतो, याची पाहिल्यांदरम्यान आम्हांला जाणीव झाली.

समाजातील विविध प्रश्नांवर कार्यरत असलेल्या अनेक संस्थेच्या एकत्रित प्रदर्शनामुळे, प्रदर्शन बघण्यास आलेल्या अनेकांना आपल्या आवडीच्या विषयावर काम करण्याची संधी येऊन मिळत असेल. मला वाटते अनेकांना सामाजिक कार्य करण्याची प्रेरणा पण नक्कीच मिळत असणार.

या उपक्रमातील सहभागानून मला जे काही मिळाले ते आत्मसात करून, त्याचा पूरेपूर वापर करून स्वतःचा विकास साहाय्याचा प्रयत्न करीनच. पण व्याबरोबर समाजाला काहीतरी अपण करवणाऱ्या प्रयत्न करीन. कारण शेवटी हे 'देणे' समाजाचेच आहे. आणि त्याची परतफेड लोक शकत नसची, तरी त्यासाठी आयुष्यभर प्रयत्न करणं हेच माझं कर्तव्य आहे, म्हणूनच म्हणावे वाटते.

“ आकारा कुणुंगनी जुळती वनं,
जातात जकून कार्याची रानं,
फुज्हा बहकनी येती हिरवीगार वनं,
कुर्तव्य आहे आपुलं.....
समाजाने दिलेले सुस्वरूप रक्तीकारण
कारण हेच आहे शेवटी समाजाचे देणं.”

— संदीप शिंदे.

मला भावलेले व्यक्तिमत्व

प्रत्येक व्यक्ती आयुष्यात कोणाचा तरी आदर्श उक्क्यांसमोर ठेवूनच मोठी होत असते. आयुष्यात आपल्या मनात अनेक व्यक्तिमत्त्वांची मोहिनी पडते आणि नकळत काही व्यक्तिमत्व मनामध्ये कायमस्वरूपी ठसा उमटवून जातात. मग आपण त्यांच्यासारखं वागायचं-बोलायचं प्रयत्न करू शकतो.

आपल्या अवती-भवती वावरत असलेल्या

व्यक्तींमधूनच आपलं आवडलं व्यक्तिमत्व नकळत लभार होते, त्यासाठी ती व्यक्ती जगप्रसिद्ध असावीच असा निश्चय नाही. नुकत्याच माझ्या आयुष्यात प्रवेश केलेल्या कानिश्कर मॅडमनी माझ्या मनाचा ठाव कुधी घेतला मला कळलेच नाही.

कानिश्कर मॅडम म्हणजेच मला इंग्रजी-विषय

शिकविणाऱ्या मॅडम। १०वी पास झाल्यानंतर वाणिज्य शाखेत पदवी घ्यायचे ठरवले होते. त्यासाठी 'मेक माय शीम फौंडेशन' या संस्थेतर्फे पुण्यातील सुप्रसिद्ध एस. पी. कॉलेजमध्ये ११वी मध्ये प्रवेश तर घेतला. प्रथमच इंग्रजी माध्यमातून शिकायचा निर्णय घेतला होता. पण निर्णय घेतला तर निभावभाचे कसे घ्याची प्रचंड भितीमुक्त काळजी वाटू लागली. मॅडमनी इंग्रजी विषय शिकायची सोय कानिश्कर मॅडमकडे केली.

त्यांची थोडक्यात ओळख म्हणजे, फ्रीमती अनुराधा कानिश्कर, रामभाऊ म्हाळगी फौंडेशनच्या पूर्व प्राथमिक विद्यालय कात्रज या शाळेच्या निवृत्त मुख्याध्यापिका, बी. ए., डिप्लोमा इन टीचर्स एज्युकेशन.

माझ्या क्लासचा पहिला दिवस उजाडला. मनात विचारांची गर्दी होती. इंग्रजीचा क्लास म्हणजे 'इंग्रजी शब्दांचा' प्रचंड पाऊस पण आपण मात्र धर्ती नसूनही त्या पावसात भिजणार नाही अशी मनामध्ये खोबकर धात्री बाळगूनच मॅडमच्या घरी पोहोचलो व दारावरील बेल वाजवली.

प्रफुल्लित व प्रसन्न चेहऱ्याच्या मॅडमनी मऱ्से आम्हादहायक स्वागत करताच, मी संकोचाने आत शिरलो. मॅडमनी राऊ छान लॉब चर्टई अंधरली व बसाक्यास सांगितले. मनातील संकोचामुळे मी चर्टईचे क्षेत्रफळ जिथे संपेल असा कोपरा पकडून बसलो. मॅडमनी शिकवव्यास सुरुवात केली. सुरुवातीला ओळख परेड झाली.

मॅडमच्या लोंडातून सफाईदार परंतु गुल्गुलम इंग्रजी शब्दांची रिमासिम सुरु झाली आणि पाहता-पाहता माझा संकोच कुधी गळून पडला हे कळलेच नाही. काही ह्वांतच मॅडमनी माझ्याकडून "माय सेल्फ" कसे लिहून घेतले हे कळलं पण नाही.

काही दिवसांतच इंग्रजी सोपेबद्दल्या बागूलबुवा कुधी गळून पडला हे लक्षातच आले नाही आणि क्लासमधील उपास्थिती वाढू लागली. मॅडमच्या शिकवव्यातील आत्यंतिक तळमळ व वागवुकीतील आपुलकी व प्रेमानुळे मी त्यांना "मॅडम" ऐवजी "मॅम" म्हणू लागलो. त्यांच्या शिकवव्याच्या त्तोटीमुळे इंग्रजी विषयाबद्दलची गोडी वाढली व जकळत इंग्रजीशी मैत्री झाली.

दर बुधवारी क्लासला सुट्टी असते. कारण मॅम त्यादिवशी रचतः मोडी निपी शिकायला जातात. ज्याची 'सादी' ओलांडत असतानाही जवीन शिकव्याचा त्यांचा उत्साह मला मोठी प्रेरणा देऊन गेला.

'Start Where you stand', ही कविता शिकवतना

त्यांनी वर्तमानातून जकळत त्यांच्या भूतकाळाची स्फुर घडवून आणली. शाळेत असताना त्या गेलमी शेवटच्या बाकावर बसव्यापासून ते आदरी मुख्याभ्यापिका इथवरचा त्यांचा प्रवास ऐकताना कवितेचा अर्थ शब्दगाविक पटत होता. जीवनातील असंबव्य अडचणींवर सकारात्मकतेने कशी मात करावी हे त्यांनी त्या दिवशी उपदेश न

करता समजावून सांगितले.

कर्तृत्ववान शिक्कीकेमधील वपलेल्या आई, ते उत्तम वृद्धिीचे दर्शनही जेव्हा मला सावे. त्यावेळेस त्यांच्या माझ्या मनातील आदर्श व्यक्तिमत्त्वाच्या स्थापनेची मनातल्या मनात शिकविलेले केले. मला घडा वाचविल्या सांगत असतांना, एकीकडे पोळीला 'गोल आकार' देत, माझ्या चुकलेल्या 'उकारा'वर स्वयंपाक घरातूनच 'गद्यच्या चुकलास का?' अशी प्रेक्षक दरावणी ऐकवी की कृतकृत्यच वाचक्याचे कारण त्यांचे ते दरावणे जेव्हा आईच्या आस्तिवाची जाणीव करून द्यायचे.

समचे राहणीमान मात्र एकदम साधे। घरातही आणी बाहेरही। जेव्हा 'साध्यां राहणी आणी उच्च विचारसरणी' असा संदेश देणारे। या वयातही जव-जवनीन गोष्टी शिकव्याची त्यांची धडपड, इत्सुकता आणी ऊर्जा मला माझ्या आयुष्यात कायमरूपी स्मरणात राहिले व जव-जवनीन धिलीजांना गवसणी घालण्याची आकांक्षा मनात कायम ठेवून.

मैम सध्या होमिओपॅथीचे अभ्यास करित आहेत. शारिरीक व्यंगामुळे मनातील जकारात्मक भावनांवर माल करताना होमिओपॅथीची औषधे अत्यंत प्रभावशाली असतात. संख्येतील आम्हां मुलांना त्या स्वतःहून औषधे देतात. केवळ आमच्या वांगव्यासाठी अगदी गिरेपेक्षपणे।

माणुसकी म्हणजे जो माणूस म्हणून जगतो, माणुसकीने जगतो, माणसांसाठी जगतो. मंडम म्हणजे माणुसकीचे मूर्तीमंत उदाहरणे.

अशा या माणुसकीच्या धावनेमहून माझ्याशी मनाने जोडल्या गेलेल्या कानिस्कर मंडम, माझ्या आदर्श व्यक्तिमत्त्व बनल्या नसल्या तरच जवतल.....

— सागर शारत.

‘आरोग्यं धनसंपदा’

‘आरोग्यं धनसंपदा’ हे आपल्याला माहिती असते. परंतु आजच्या या धकाधकीच्या जीवनात आमुष्म यंत्रवत् झाले आहे. पैसा, यश, प्रसिद्धी आणि सामाजिक प्रतिष्ठेच्या मागे धावता-धावता आहार व आरोग्य या अत्यंत महत्वाच्या गोष्टींकडे लक्ष देण्यास वेळ नाही असे रिकाम्या मिळते. चुकीच्या जीवनशैलीच्या आहारी जाळज मग सुरु होते अजारपण, दवाखान्याच्या फेऱ्या, औषधांचा मारा... लक्षावधी रुपये खर्च केले तरीही निरोगी शरीर परत मिळू शकत नाही हे जेव्हा लक्षात येते तेव्हा मात्र आपले काय नुकसान झाले आहे याची जाणीव व्यक्तीला प्रकर्षाने होते. निरोगी शरीररूपाने लाभलेली लाख मोलाची देवी संपत्ती हातातून निसटून गेल्यावर पश्चात्ताप करण्याव्यातिरिक्त हाती काहीच उरत नाही. आजारपणाच्या पाठीमागे लपलेली निरशा मनाला व्यापून टाकते व शारिरीक आरोग्याबरोबरच मानसिक आरोग्य दस्तकायला लागते.

निरोगी शरीर व्यक्तीच्या मजवर नेहमीच सकारात्मक परिणाम करत असते, म्हणूनच मन आनंदी, प्रसन्न राहण्यासाठी शरीर निरोगी असणे अत्यंत आवश्यक आहे. आजारपणामुळे व्यक्तीचा त्याच्या कामावर, व्यक्तिमत्त्वावर, नातेसंबंधांवर आणि सामाजिक प्रतिष्ठेवर नकारात्मक परिणाम होत असतो. (त्यामुळेच लाख मोलाच्या या निसर्गदत्त शरीर संपत्तीची योग्य काळजी घेणे हे प्रत्येकाचे आद्य कर्तव्य आहे.)

प्रत्येक व्यक्तीला आपली शरीररचना, विविध अवयव, त्यांची काळजी, आजार थांबावत संपूर्ण माहिती असणे आवश्यक आहे. त्यासाठी प्रत्येकाने शरीरशास्त्र या विषयाच्या शांतत्वाने अभ्यास केला पाहिजे व त्याच्याशी मैत्री केली पाहिजे.

‘मेक भाय ड्रीम फौंडेशन’ मधील आम्ही सर्व विद्यार्थी जन्मजात किंवा अपघाती शारिरीक अपंगत्व असलेले. निसर्गतः असलेल्या शारिरीक उणीवांची भरपाईतून करू शकत नाही पण अपूर्ण शरीराचे अजून नुकसान न होण्याबाबतमात्र जागरूक आणि सतर्क असणे अत्यावश्यक आहे. दुर्बल शरीराबरोबर जन्मजात

गरीबीची साथ, यामुळे आरोग्याकडे दुर्लक्ष करण्याची सहज प्रवृत्ती, भरीसभर कुटुंबामध्ये साक्षरतेच्या अभावामुळे शरीर संपत्ती या विषयाची लॉडओक्युसुद्धा नाही. हे लक्षात येताच संस्थेतर्फे आम्हां विद्यार्थ्यांमध्ये आरोग्यविषयक जागृती घडवून आणण्यासाठी वैद्यकीय क्षेत्रातील तज्ञ डॉक्टरांची प्रौढच आमच्या मार्गदर्शनासाठी सज्ज झाली. सर्व पॅथी- आयुर्वेद, होमिओपॅथी, अलोपॅथी यांच्याबरोबरने फिजिओथेरेपी, पुष्पोषधी, योगोपचार अशा विविध विषयांशी मार्गदर्शनपर व्याख्याने, आवश्यक तिथे प्रात्यक्षिक स्वरूपात आयोजित केली गेली.

शरीरशास्त्र हा विषय तसा जरा क्लिष्टच व गुंतागुंतीचा. त्यातील भाषा सामान्य माणसाला समजण्यास कठीणच. त्यातून आम्हां १६ ते २२ वयोमरातील विद्यार्थ्यांना आधीच इंग्रजीची भिती यामुळे हे शब्द तर आमच्या ओक्यावरूनच जागेचे. पण आम्हाला मार्गदर्शन करण्यास आलेल्या डॉक्टरांनी हे शिक्छनुष्य लीलया पेलले व आम्हांला अत्यंत सोप्या भाषेत चित्रफीतीच्या माध्यमातून हा क्लिष्ट विषय अत्यंत सोप्या करून समजावून सांगितला, यामुळेच आम्ही हिमोग्लोबिन, ब्लड ग्रुप, ब्लड प्रेशर, अन्तर्गती, शरीरातील सर्व संस्था, त्यांचे कार्य याविषयी आत्मविश्वासाने बोलू लागलो आहोत, प्रसंगी आम्हांला या विविध विषयांवर प्रात्यक्षिक प्रकल्प करायला सांगितले गेले. त्यातून आम्हांला आपले शरीर समजायला अजूनच मदत झाली. संस्थेतर्फे आमची वार्षिक आरोग्य तपासणी करून घेतली जाते. गरजेप्रमाणे ओषधोपचार सुरु केले जातात. प्रसंगी रुग्णालयात भरली करून विविध चाचण्या व उपचार करून घेतले जातात.

डॉ. मीरा मुळे ह्यांनी आम्हाला शरीरामधील विविध संस्था, त्यांचे कार्य, विविध आजार व त्यावरील प्रतिबंधात्मक उपचार याविषयी महत्त्वपूर्ण माहिती दिली. दैनंदिन जीवनात येणारे सर्दी, ओकला, ताप, ओके दुखी यासारख्या आजारांची

लक्षणे व कारकी कशी द्यावी याबाबत सूचना दिल्या.
विशेषकरून पचन संस्थेचे आज्ञा याबाबतचे त्यांचे व्याख्यान
आमच्या कामात लक्षात राहिले.

शका रविवारी आमची ओळख डॉ. शुभदा साने,
प्राध्यापक व आस्थितज्ञ शरीररचना शास्त्र (Anatomy)
शाखाशी झाली. त्यांनी तर शरीरात असलेले महत्वाचे
सांघे, हाडे यांच्या ओळख नीट व्हावी म्हणून घराबुरा
आस्थे सांगाडा दाखव्यास आणला होता. लहानपणी मृत
म्हणून घाबरवण्यासाठी वापरलेला तो सांगाडा प्रत्यक्ष पाहताना
थोडे घाबरले होतेच, पण मंडमनी आमहाला सोप्या भाषेत
Anatomy म्हणजेच शरीरशास्त्र सहज उत्पन्न सांगितले. त्या
दिवसापासून आमची शरीरशास्त्राविषयीची मिती थूपच कमी
झाली. मंडमनी प्रात्यक्षिकासहित आमहाला आमचे अपंगत्व
कसे आहे हे माहिती करून दिले व आमचे गैरसमज समूक
नष्ट केले. सर्वांत बरेही त्यांनी शिकवलेल्या विषयावर
प्रश्नावलीच्या माध्यमातून आमचे ज्ञान पक्के केले. जाता-जाता
कृत्रिम अवयवांचा वापर आम्हा मुलांसाठी अत्यंत आवश्यक
आहे हे समजावून सांगताना मंडम म्हणाल्या, “चुकीचे काय
आहे हे ओळखायचे असेल तर माधी बरेचकर काय आहे
हे माहिती असणे आवश्यक आहे.” कृत्रिम साधनांचा वापर
योग्य प्रकारे केला नाही तर आमच्या अपंगत्वात अजून
वाढ होईल याची प्रकृतीने जाणीव झाली त्यामुळे आज
आम्ही सर्व विद्यार्थी कॅलिकर, कचेस, कृत्रिम अवयव
मनापासून वापरू लागलो आहोत.

आयुर्वेदाची ओळख करून देण्यासाठी आयुर्वेदाचार्य
डॉ. अंजली कुलकर्णी संस्थेमध्ये आल्या होत्या. आयुर्वेद हे
भारतीय पुरातन संस्कृतीचा भाग असून प्राचीनकाली
शास्त्रक्रिया कशा केल्या जायच्या याबाबतून त्यांनी माहिती
दिली. आयुर्वेदाचा उगम कसा झाला हे सांगताना त्यांनी
अमृतमंथनाची गोष्ट सांगितली. आयुर्वेद व दैनंदिन

जीवन ह्यांचा किती जवळचा संबंध आहे व घरगुती उपायांलून
'आजीबाईच्या बटव्याशी' आमची ओळख करून दिली.

एका रविवारी होमिओपॅथी तज्ञ डॉ. भारती खळदकर
संस्थेमध्ये आल्या होत्या. अत्यंत हस्तलभ्येकर, विनोदी शैलीत
त्यांनी होमिओपॅथी, त्यातील औषधे व उपचार यांची ओळख
करून दिली. साबुदाण्याच्या गोळ्या आकाराची रावट्या जहानपण
इतक्या गुणकारी ठरू शकतात ते ही शरीरावर कोठलाही वाईट
परिणाम न करता यावर खरतर विश्वासच बसत नव्हता.
होमिओपॅथी उपचार पद्धतीत आजार पूर्णपणे वाढवून मग
त्याला समूह नष्ट केले जाते हे ऐकून थोडी गंमत वाटली.
आम्हा 'मॅक माय ड्रीम फौंडेशन'च्या विद्यार्थ्यांच्या आजारपणामध्ये
होमिओपॅथी औषधोपचारांवर भर दिला जातो.

नेहमीप्रमाणे आता नवीन कोवले डॉक्टर आमच्या
बेटीस येणार असा विचार करत असताना, एक दिवस मॅडमनी
सांगितले की यावेळी डॉ. अरविंद भावे, नेत्रतज्ञ आपल्याकडे
येणार आहेत. आमच्यापैकी तीन-चार जणांना चष्मा आहेच व
छोटे छोटे प्रस्नपण होतच त्यामुळे आम्ही एकदम आनंदित झालो.
'डोळे हे माणसाच्या मनाचा आरसा असतो' असे म्हणतात. हा
शरीरातील अत्यंत महत्त्वाचा व नाजूक अवयव. जग सुंदर आहे
हे फक्त डोळ्यांमुळेच कळू शकते, पण सामान्यतः डोळ्यांचे आजार
झाल्याशिवाय त्याबद्दल आपण फारशी माहिती घेत नाही. डोळे
बाहेरून जेवढे दिसतात त्यापेक्षा अंतर्भूत त्यांची रचना खूप
मोठी असते. डोळ्यांची रचना, आजार व त्यावरील उपचार,
विविध शस्त्रक्रिया याविषयी सखोल माहिती त्यांनी दिली.
-रुख दृष्टी व दीर्घ दृष्टी यातील नेमका फरक त्यादिवशी
आम्हाला समजला. त्यादिवशी आम्ही खऱ्या अर्थाने डोळस
झालो.

- "Healthy mouth is a way to healthy Body"
हा संदेश देण्यासाठी दंततज्ञ डॉ. गौरी मुळे एक दिवस
संस्थेमध्ये आल्या होत्या. चित्रफीतीच्या माध्यमातून दंत,

हातांचे आरोग्य व आजार याची सध्याच माहिती व्याधिवशी मिळाली. हातांचे आरोग्य व काळजी नीट घेतली नाही तर कित्येक महानक रोगांना आमंत्रण मिळते हे समजल्यापासून आम्ही हातांची काळजी नीट घेऊ लागलो आहोत. सकाळी उठल्याबरोबर ब्रश करव्याइतक्याे शशी शोपव्यापूर्वीही ब्रश करणे आवश्यक आहे हे ही नीट समजले. व्याधिवशी डॉक्टरांनी आमची हातांची वैयक्तिक तपासणी करून आवश्यकतेनुसार फ्लिनिकमध्ये उपचार करून घेव्यासाठी बोलावले. नंतर सकलतीच्या दराने उपचारही करून दिले.

नुकतीच आमची ओळख डॉ. मंदार धर्माधिकारी, फिजिओथेरेपीस्ट यांच्याशी करून देव्यात आली. फिजिओथेरेपी या विषयांमध्ये नव्याने विकसित झालेल्या तंत्रज्ञानाची माहिती करून देऊन त्याच्या रुदावलेल्या कक्षा व फायदे आम्हांला समजले. Matrix थेरेपी तसेच PEMF-पेरीचे कार्य व त्यांचे महत्व, दुर्धर आजारांशी सामना करत असलेल्या रुग्णांसाठी अत्यंत मीलाचे संशोधन आहे, हे ही आम्हांला समजले. आमच्यासारख्या शरीरांनी दुर्बल विद्यार्थ्यांसाठी हे नवीन तंत्रज्ञान वरदान ठरू शकते. त्यामुळेच आम्ही सर्वांनी पालकांसमवेत या गोष्टीचा लाभ उठवण्याचे ठरवले आहे.

निमोगी शरीरासाठी व्यायाम व पोष्टीक आहार हे सुद्धा तितकेच महत्त्वाचे आहे. यासाठी संस्थेतर्फे नोव्हेंबर २०१३ पासून व्यायाम व प्राणायाम प्रशिक्षण, पोष्टीक आहार सुरू करव्यात आले. या योजनेअंतर्गत डॉ. मोडिनी वाडेकर, यांनी आम्हाला विविध प्रकारचे प्राणायाम, ऑक्जुप्रेबल पॉईंट्स, मान पाठ, हात यांचे सोपे व्यायामप्रकार शिकवले. संस्थेतर्फे दर रविवारी सकाळचा नाश्त, दुपारचे जेवण व आठवड्याभरत्या सुकामेव्याचा खाऊ, फुवला जालो. त्यानून आम्हाला आमच्या छोट्या छोट्या आजारांची व व्यावरील उपचारांची माहिती झाली. जिना चढताना लागणारी धाप, चालताना पायात येणारे गोळे, पोट स्ताफ राहणे, डोळेदुखी यासारखे फिरणेक पण सतत कुरकुरणारे आजार यावर उपाय सापडले.

आयुष्याच्या या महत्त्वाच्या टप्प्यावर आम्हाला
मिळालेले आरोग्यविषयक मार्गदर्शन आम्हाला स्वतःचे आरोग्य
नीट ठेवण्यास महत्त्वपूर्ण ठरेलच परंतु आम्ही आमच्या
कुटुंबातील सदस्यांची नक्कीच चांगल्या पद्धतीने काळजी
घेऊ याबद्दलचा विश्वास वाढू लागला आहे. साथी मोलाच्या
निस्सर्गित्त संपत्तीचे जतन करण्यासाठी आम्ही वचनबद्ध
आहोत.

ओरिगामी - नाविन्यपूर्ण कला

असं म्हणतात की एखादी कला, छंद ही माणसाची ओळख बनते. रोजच्या धकाकीच्या आयुष्यात ताणतणाव कमी होव्यासाठी एखाद्या छोर्या छंदची नितांत आवश्यकता असते. पण आजच्या या यंत्रयुगात, 'वेळ पुरत नाही' या सबबीखाली माणसाचे आयुष्य पूर्णपणे यंत्रवत बनले आहे. आजकाल काढलेल्या आजारपणांचे मूळ या यंत्रवत जीवनशैलीत दडले आहे.

'मेक साय ड्रीम फौंडेशन' या आमच्या संस्थेत प्रत्येक रविवार, आमच्यासाठी नाविन्यपूर्ण कार्यक्रमांनी भरलेला असतो. स्वतःमधले कलागुण व छंद शोधण्यासाठी रथे विशेष प्रयत्न केले जातात. १८ ऑगस्ट २०१३चा रविवार असाच आमच्यासाठी अत्यंत नाविन्यपूर्ण व अचंबित करणारा होता. आतापर्यंत ओरिगामी या शब्दाशी आमची फक्त लोंडओळखच होती. कागदांपासून बनवलेल्या गोष्टी शतपतत्य आम्हांला त्याचे ज्ञान होते. ज्यादिवशी ८० वर्षांच्या, यादी काकांनी आम्हांला ओरिगामी व पॉपअप थ्रिडिंग्ज ही हस्तकला तरुणाईलाही जाजवेत शतक्या उत्साहाने शिकवली.

ओरिगामी हा शब्द कसा तयार झाला हे ही काकांनी आम्हांला समजावून सांगितले. जापानी भाषेत ओरि म्हणजे काढ व गामी म्हणजे घडी. कागदाच्या विशिष्ट पद्धतीने घड्या करून नानाविध प्रकारचे आकार तयार करणे म्हणजे ओरिगामी..... रंगबेरंगी कागदांच्या, ठोक्यांना शुद्ध अशा वस्तू या कलेमधून बनवता येतात. विविध वस्तू बनवताना स्वतःमध्ये दडलेल्या कल्पनाशक्तीला वाट करून देतात. सुरुवातीलाच काकांनी साह्या वर्तमानपत्ताच्या वेगवेगळ्या घड्या घालून आठ-दहा प्रकारच्या शेप्या करून दाखवल्या. नेळख कॅप, कॅपरन कॅप, नेहरू कॅप, सोल्जर कॅप.

'लहानपण देगा देवा, मुंगी साखरेचा रवा' ज्यादिवशी आम्ही सगळेजण आमच्या बालपणात रमून गेलो. लहानपणी छोर्या-छोर्या वस्तूंची, भातुकलीशी तसे आम्ही खेळामचो-तसेच ज्यादिवशी आम्ही कागदांची विविध खेळणी करण्यात रमून गेलो.

उड्या मारवारा बेडूक, पंथ हलवगारा पक्षी, चोच हलवगारा कावळा, पळगारा उंदीर, वर्तमानपत्राच्या शर्ट अशा वस्तू बनवताना, त्या घड्या अशकिक कोनातून दुमडल्यावरच वस्तूंना नेरके आकार देतात व त्या डोळ्यांवर दिसू लागतात, अगदी जिवंत वाश्तील असे प्राणी आणि पक्षी. आम्ही जकळतच त्या दुनियेत रमून गेलो. काकांनी त्यादिकरी त्यांनी स्वतः बनवलेल्या १५-२० वस्तू राखवायला आणल्या होत्या. मोर, कार्डरारिपासून बनवलेली मनोरंजक कोडी, हवेत उडणारा पक्षी, कागदाच्या नळकांड्यातून बाहेर येणारा पंथ व किविद्य प्रकारची पॉपअप ग्रीटिंग्ज. यातील कित्येक वस्तू रद्दही कागदापासून किंवा भुव्यालभनपत्रिका, माहितीपत्रके यांपासून बनवल्या होत्या. अत्यंत कमी अच्यति आपल्या कल्पनाशक्तीला वाक देत मागूस किती नवीन गोष्टी बनवू शकतो!

काकांनी आम्हांला जेव्हा सांगितले की हा छंद त्यांनी वयाच्या १०व्या वर्षी जोपायला सुरुवात केली व गेली दहा वर्षे ते अत्यंत आवडीने व तळमळीने विविध शाळांमधून, संस्थांमधून मुलांना तसेच मोठ्या माणसांनाही शिकवायला जातात, हे ऐकल्यावर तर आम्ही खूपच आश्चर्यचकित झालो.

वानप्रस्थान्नमाच्या वयामध्ये तरुणाईलाही त्याजवीत जोपासलेली कला काकांच्या विरंगुळायुक्त छंद बनली आहे. त्यादिकरी आम्ही सर्वजण खूपच आशकून गेलो आणि दोन उडीतच तासाच्या वेळ कधी संपला हे कोणाच्या लक्षातच आले नाही. शेवटी काकांकून पॉपअप ग्रीटिंग्ज शिकवण्याच्या आश्वासनावर त्यादिकरीच्या तो अविस्मरणीय छंदवर्ग संपला.

या अशा वेगळ्या कलेमधून सर्वांनाच ग्रीटिंग कार्डचा प्रोजेक्ट करवण्याची प्रेरणा मिळाली. मंडमची परवानगी घेऊन लवकरच आमच्यापैकी काही विद्यार्थी मादी काकांच्या घरी जाऊन पॉपअप ग्रीटिंग्जचे काही प्रकार शिकून आलो. शिस्तवाबरोबरच काकांनी मस्त व्याव्यापिण्याची शैय केली. आम्हांला सर्वांनाच घरच्या सदस्याप्रमाणे वागवण्यामुळे, आपल्या

जातेवाइकांकडेच गेल्यासारखे त्यादिवशी आम्हांला वाटले.
झालं... आमची दिवाळीसाठी ग्रीटिंग बनवण्याची जोरदार
मोहीम सुरु झाली. पॉपअप ग्रीटिंग, निसर्गचित्र, पाना-फुलांच्या
नक्षीदार कलाकृती, हाताने रंगवलेली विविध ग्रीटिंग्ज तयार
झाली. संस्थेच्या देणगीदारांना दिवाळीच्या शुभकामना देऊनही
ग्रीटिंग्ज पाठवल्यात झाली. अशा रितीने आमच्यामधील दडलेला
कलाकार जगाशमोर झाला.

खरोखर... यादी काकांनी आम्हांला आयुष्यभर
जपणूक करू शकू अशी एक सुंदर कला शिकवलीच आणी
खरोखर नवजन्वीन कल्पनांची देणगीही भेट दिली. काकांच्या
वागव्याबोलेल्यामधून 'सतस उल्साही राहा' हा संदेश आम्हांला
कायमस्वरूपी मिळाला व कलेच्या माध्यमातून स्वतःमधील
'लठान मूल' कायमस्वरूपी जपण्याची प्रेरणाही मिळाली.
अशा या ८० वर्षांच्या तरुणाला मनःपूर्वक सलाम।

निवांत - एक मुक्त भेट

काही घटना आपल्या आयुष्यात कायमस्वरूपी घर करून राहतात. मीक माय ड्रीम फौंडेशन संस्थेतून आमचे दिवस म्हणजे अनेक अविस्मरणीय घटनांची साखळी। वेगवेगळ्या कार्यशाळा, प्रोजेक्ट्स, संस्थांना भेटी, नामवंत डॉक्टरांची व्याख्याने अशा अनेक घटनांनी भरलेल्या त्या दिवसांमधील दि. २७ सप्टेंबर, २०१३ चा शुक्रवार माझ्या कायम लक्षात राहिला.

त्या दिवशी संस्थेचे आम्ही सर्व विद्यार्थी विद्यानगर, पुणे विभागातील 'निवांत' अंदायुक्त विकासालयास भेट देण्यास गेलो होतो. संस्थेच्या नावातच संस्थेच्या कार्याची कल्पना उक्तावते. जेव्हा प्रमाणेच अंधांची शाळा। वसतीगृह असेल अशी कल्पना घेऊन आम्ही संस्थेत प्रवेश केला.

पण प्रत्यक्षात एक वेगळीच अनुभूती त्या दिवशी आम्हांला मिळाली. 'निवांत' नावाप्रमाणेच शांत, अतिराय सुंदर बंगला। तिथे द्यावपळ, वर्दळ भरपूर होती, पण सर्व मुले अत्यंत शिस्ताने, आपापल्या भूमिका पार पाडित होती.

त्या दिवशी त्या दुमजली बंगल्यामध्ये जवळपास ४०-५० जण वावरत होते, पण फुठेही आवाज, गोंधळ, आरडा - ओरडा अजिबात नाही. बंगल्यातील कलाकुसर प्रेक्षणीय, वागीचा, वाळकडी, आकृष्टहाऊस सर्व कलात्मकतेने जटिलेले व रोज ४०-५० लोकसंख्येची किंवाहुना जास्त लोकसंख्येची वर्दळ असूनही स्वच्छता, राष्ट्रीय उल्लेखनीय। केवळ नाव आहे म्हणून संस्था म्हणायची, पण मला वाटते, नियतीने क्रूर चेष्टा केलेल्या व रक्ताच्या गालेवाईलांनी जाकारलेल्या दृष्टीहीनांचे आपलेपणाने, मायेने भरलेले ते घरटेच...

या सर्व मुलांची तात्सल्याने काळजी घेणाऱ्या मीराताईंची व आजंदहादांची ओळख सार्थी, अजु दहाघाति सर्व पर्श्यांचा उलबडा झाला. आमच्या पूर्व कल्पना अडगळीत काढून, आम्हांला सुखद द्यावका बसला. ते मुलांचे वसतीगृह जवळले पण अनेकांचे कुबदार घरटे होते. आपले घर। ठरलेल्या वेळी मुले येत होती व आपले नियोजित काम उरकून वसतीगृहाकडे परत जात होती, सर्वच शिस्तबद्ध, काटेकोर!

आम्ही गेलो तेव्हा मीराताई मुलांचा अभ्यास घेत होत्या. पण त्यांनी संस्था बघव्याची आमची सर्व सोय करून ठेवली होती. वृषाली ताईने गेल्या गेल्या आमचा ताबा घेतल्या व संस्थेतील एक-एक प्रोजेक्ट विषयी आम्ही माहिती घेऊ लागलो.

‘निवांत’ संस्था गेली १० वर्षे कार्यरत असून, तेथे मुलांच्या शिक्षण, विकास अशा मूलभूत गरजांविषयी मार्गदर्शन तसेच आर्थिक मदत केली जाते. मुलांना स्वावलंबी बनविणे हा प्रमुख उद्देश. मुलांच्या व्याक्तिमत्त्व विकासासाठी विशेष प्रकल्प केले जातात. संस्थेतर्फे मदत घेऊन स्वावलंबी झालेल्या मुलांमधीलच ४-५ जण शिक्षक, ग्रंथपाल, चौकपेट फॅक्टरी प्रमुख म्हणून कार्यरत होते. त्यापैकीच एक वृषाली पानसरे. संस्था पाहणीसाठी येणाऱ्या सर्व पाहुण्यांचे आदरातिथ्य करून, संस्थेच्या कार्यची नटि ओळख घेण्याची जबाबदारी, अंशतः दृष्टीहीन असूनही जीलय पार पाडीत होती. या मुलांच्यामध्ये आम्हांला संस्थेबद्दल, मीरातारिषददल, आनंददादांपदल मनस्वी प्रेम, निष्ठा, आपुलकी आढळली. आम्हीपण १० वी पर्यंत व जंतरही शिक्षणासाठी विशेष तरुनीगृहान, संस्थांमध्ये राहिलो/ताळले आहे, पण खरंच या मुलांसारखी आपल्याला संस्थेबद्दल अशी आत्मीयता वाटते का अशी तुज्या जकडत मजात घालु आली.

सर्वप्रथम आम्ही संगणक विभाग बांधितला. संगणक विभागाचा प्रमुख संघपाल दादोजे आम्हांला सर्व माहिती सांगितली. ‘Jaws’ या सॉफ्टवेअरद्वारे दृष्टीहीन मुले संगणक करी शकू शकतात हे पाहतांना मन आनंदाचे भरून आले. खरंच त्रिदद, लिगरी, मेहनत यांच्या जोरदार भागूस उणीवांवर नक्कीच मात करू शकतो. देवाने एखादी गोष्ट कमी दिली तरी दुसरे काहीतरी केशिक्य देऊन भरपाई नक्कीच करतो. त्यामुळेच ही मुले आपल्या उणीवांवर मात करीत अशक्यप्राय असणाऱ्या क्षेत्रांतही यशस्वी होत आहेत. तिथल्याच ४-५ मुलांनी सॉफ्टवेअरचे अद्ययावत तंत्रज्ञान आत्मसात करीत ‘Take Vision’ नावाची कंपनी स्थापन केली आहे. व अशक्य अशी गोष्ट साध्य केली आहे. त्यांच्यातील धडाडीला, ऊर्जेला मनःपूर्वक सत्नाम!

जंतर आम्ही ग्रंथालयाकडे वळलो. हजारो पुस्तके ब्रेल लिपीमध्ये भाषांतरित करून अवघं जग या मुलांच्या भेटीस आणले आहे. फक्त संस्थेतीलच नव्हे, तर अवघ्या महाराष्ट्राचे सर्व दृष्टीहीन या ग्रंथालयाचे सभासद आहेत, अगदी अनेक संस्थापण! स्वऱ्या अर्थाने वाचनप्रेमी संस्कृती जिवंत ठेवण्याचे कार्य निवांतचे सर्व शिंदेदार अव्याहत करीत आहेत व त्यामागे प्रेरणा आहे मीराताईची.....

आता आम्ही अत्यंत महत्वाच्या विभागाकडे वळलो.... चॉकलेट फॅक्टरी... जे पाहण्याच्या आकर्षणाने आम्हांला इथवर खेचून आणले होते. छोट्यानी फॅक्टरी म्हणजे मुलांचा स्वावलंबनाचा रस्ता! चॉकलेट बनविण्यासाठी पावणान्या कच्च्या मालाच्या खरेदीपासून, विकण्यापर्यंतचे सर्व काम ही विशेष मुलेच लीव्या पार पाडतात. त्याचे पैकींग (Packing) हे तर कुलात्मकतेचा अत्युच्च दर्जा दाखवीत होते. यावर खरंच कोणीही विश्वास ठेवणार नाही. इतकी सफाईदार, सूबक, रंगबिरंगी कागद, विविध कल्पना वापरून अत्यंत आकर्षक पैकींग बघून मुलांना मनोमन सलाम केला. अशी ही चॉकलेट्स नामांकित IT कंपनी, मुंबई मार्केट, पुण्यातील विविध मॉल्स मध्ये विक्री केली जातात. त्या पैशामधून सर्व मुले स्वतःचा देनांदेन खर्च भागवतात. 'कमवा व शिका' साठीचे एक नावीन्यपूर्ण नियोजन जेथे पहावयास मिळाले. वृषालीताई सांगत होती की काही मुलांनी पैसे साठवून लॅपटॉप पण घेतले आहेत.

खरंच स्वाभिमानाने, स्वावलंबनाने जगण्याचे ते विविध मार्ग बघून त्या दिवशी आम्ही खूप प्रभावित आलो.

आयुष्यभरासाठीची शिंदेरीच जगू!

निवांतची मुले अभ्यासाव्यतिरिक्त कराटे, योगा, मल्लखांब, गायन, वादन अशा अनेक क्षेत्रांतही पारंगत आहेत. एक अस्विकृत करणारे जग, सर्वांच्यामध्ये असूनही स्वतःचे वेगळे अस्तित्व दाखविणारे, स्वावलंबनाद्वारे अशाशीखरे काबीज करणारे ते धडाडीचे विद्यार्थी आणगी या सर्वांच्यासाठी इनमोल अशा प्रेरणेचा, ऊर्जेचा स्रोत असलेल्या सौ. मीरा बडे

अवघड वोटकर त्यांना साथ करणारे व्हडंब.... 'निवांत' मेरीचा
तो दिवस माझ्या डोक्यासमोर सतत तरळत असतो व मला
आयुष्यावर प्रेरणा देत राहिल हाच विश्वास!

— रिना गुप्ता.

स्वागत नववर्षाचे...

वर्ष संपत आलं। प्रत्येकजण जातूरेने नवीन वर्षाच्या प्रतिक्षेत। नवं वर्ष.... नवी स्वप्न.... नवीन योजना.... नव्या कल्पना आणी नवे संकल्प.... २०१२ चे वर्ष संपल्याची चाहूल लागताच, माझ्याही मनात अशाच असंख्य विचारांची झाडगर्दी साली होती. नवीन वर्षाची सुरुवात करायची करावी, हा प्रश्न मलासुद्धा पडला होता. विचारांचा प्रवाह जितक्या वेगाने गेल होता, त्याच वेगाने नककत ओसरतही होता. बघता-बघता, ३१ डिसेंबर २०१२ हा दिवस उजाडला. दर रविवारी 'मेक माय ड्रीम फौंडेशन'चे आम्ही सर्व विद्यार्थी सेशनसाठी एकत्र जमलो तरसेच त्यादिवशीही जमलो होतो. जेवणाच्या सुट्टीत संदीपला मी विचारले, "उद्या १ जानेवारी! आपण काही वेगळं करूया का?" सर्वच विद्यार्थी उत्साहाने चर्चेत सामील झाले. कल्पनांची पाऊस पडला, पण जेवणाची सुट्टी संपत आली, तरीही रुमत काही होईना. संध्याकाळी सेशन संपताना मंडमने अचानक आम्हांला विचारले, "नवीन वर्षाचे स्वागत कसे करूया तरं?" आमच्या चेहऱ्यावरील झलेमोठे प्रश्नचिन्ह पाहून त्यांनी हळूच एक कल्पना आमच्यासमोर मांडली, "एखाद्या सामाजिक संस्थेला भेट...."

इतका वर्षाच्या १ जानेवारीपेक्षा आपण वेगळ्या पद्धतीने नवीन वर्षाचे स्वागत करणार, या विचाराने सर्वांची मने भारालून आणी एकमताने सर्वांची कल्पना उचलून घेवली. ठरले....! २०१३च्या पहिल्या दिवशी, शुक्रियाती 'कृष्णाप्रभू हॉस्पिटल' १ पर्वती पायथ्या इथं जायचं. मंडमनी शोडल्यात कृष्णाप्रभू हॉस्पिटलची माहिती सांगितली. आणी अंगावर शहारा आला. अंशरुणाला शिळून असलेल्या व शेवटच्या धरका मोजत असलेल्या पूर्णतः परावलंबी झालेल्या व स्वताच्या जालेवाईकांनी नाकारलेल्या असहाय्य रुग्णांसाठी म्हणजेच व्योवृद्ध आजी-आजोबांसाठी असलेले हॉस्पिटल आतापर्यंत आम्ही हा सामाजिक प्रश्न सोडलेला

हेता पण प्रत्यक्ष मा प्रश्नारी ओळख करून घेव्याची वेळ आली होती. मनात चलबिचल चालू झाली. दहावीपर्यंत शिक्षणाच्या हेतूने संस्थेतच वाढलेल्या आम्हां सर्वांना आजी-आजोबा, त्यांचे आजारपण-शुश्रूषा, यांचा कधी सामना करावा लागला नाही. तेव्हा, 'उद्या आपण ज्या वृद्ध व आजारी आजी-आजोबांशी कसा बरं संवाद साधणार? हा प्रश्न रात्रभर स्तब्धित राहिला.

ठरल्याप्रमाणे सकाळी १०.३० वाजता प्रश्नांचा गोंधळ मनात घेऊनच हॉस्पिटलमध्ये शिरलो. हॉस्पिटलच्या व्यवस्थापिका माया मैडम यांची परतानगी घेऊन, आम्ही आजी-आजोबांना भेटव्यास सुरुवात केली. आमच्या मनातील चलबिचल उपवव्यासाठी आम्ही एक धाजसे भेटकार्ड बनवले होते. धीर एकतदून समोर असलेल्या आजींना आम्ही ते भेटकार्ड दिले, आणि एक-एक करून सर्व आजी-आजोबांशी संवाद साधायला सुरुवात केली. हॉस्पिटलच्या दोन्ही इमारतींमध्ये ७२ आजी-आजोबा आनंदाश्रमात उपचार घेत होते. एवढ्या दुर्धर आजारपणामुळे न खचलेल्या त्या तरुणांशि, आमचे हसून स्वागत करताच, मनातला गोंधळ बुडव्या कुठे पळून गेला. राव्हाना आम्हीपण बोलव्यास सुरुवात होतो.

आयुष्याच्या शेवटच्या धटका मोजत असलेली ती तरुणांशि, पराकोटीच्या वेदना सहन करित, आनंदाने सकारात्मकतेने जगत होती, हे पाहून स्वतःचीच रूप आज वाटली. भले, नन्मापासून किंवा अपघाती शारिरीक अपंगात्वामुळे, आम्हीपण अनेक उदचणींचा सामना करित आहोत पण हा सामना करताना आमचा दृष्टीकोन किती नकारात्मक असतो आणि किती व्यागुळेच आम्ही होव्याछेव्या गोष्टींतील आनंद गमावून बसतो, दुःख पुरवारून बसतो, याची प्रकर्षाने जाणीव झाली. स्तरांच्या जात्यातील नसलेल्या त्या बयोवृद्ध हगणांची सेवाभावी वृत्तीने काळजी घेणारा

“कृष्णप्रभू हॉस्पिटल”चा कर्मचारी वर्ग पाहिला उगाठी सध्या वाढलेल्या या सामाजिक समस्येवर “इच्छा तेथे माग”चा सकारात्मक दृष्टीकोनातून उभा राहिलेला “कृष्णप्रभू हॉस्पिटल” सारख्या प्रकल्प पाहिल्यावर “भगवान के दरबार में देर है पर अंधेरे नहीं” ही अक्ती मनापासून पडली.

खरंतर काही आजी-आजोबा खूप श्रीमंत घरांतिले होते. पण आयुष्याच्या शेवटी शरीराने साथ सोडल्यावर, त्यांना इथे अँडामीट होण्याची वेळ आली होती. पेशापेक्षा श्रीमंत मनांची आज समाजास जास्त गरज आहे याची प्रकषाने जाणीव झाली.....

त्यादिवशी एक मन पिक्वडून टाकवारी उगाठी अमानवीपणाचा कळस दरविणारी एक धरना आम्ही अनुभवी. स्तरांचे आजोबा..... मुले शिकून परदेशात स्याफिक अमाप पैसा, कमावत आहेत.... आठी आजोबा विकलांग असताय अवरस्येत येथे उपचार घेत होते. निर्दयी मुलांनी अमानवीपणाचा कळस गाहीत, “उगाच पैसा घेवू करून काहीच उपयोग नाही.” असे कारण देत उपचार थांबविल्याची सूचना हॉस्पिटलच्या व्यवस्थापनाला दिली होती. उपचार थांबविल्यामुळे त्या आजोबांना लागलेली धाप पाहिली. जीवनाच्या या भयानक अंताची जाणीव मनास रुजून करून गेली. आजोबांच्या डोक्यान जालवलेली असहाय्यता माणुसकीच्या अंताचा परिपक्व होता. जीवनातील हे विदारक सत्य, समाजामध्ये वाढत असलेली वृद्धांच्या प्रश्नांबाबतची उदासीनता अशी मनात उठवारी असंख्य विचारांची आंदोलन घेऊन आम्ही तेव्हा बाहेर पडलो.

त्यामुळेच सामाजिक बांधिलकी जपत समाजातील विकृतींना आळा धालण्यासाठी शटवाल्या व आपल्या परीने या सामाजिक प्रश्नावर लोड्या काढणाऱ्या “कृष्णप्रभू हॉस्पिटल” सारख्या समाजसेवी संस्थांना मनःपूर्वक पंखना कळत्या वयातच या विदारक प्रश्नाची ओकख्य होण्याच्या हेतूने केलेल्या जववषांच्या

या अनोख्या सुखातीमुळेच, आयुष्यभरासाठी अनुभवाची
बिंदोरी तर मिळालीच, पण आता जवळ वर्षांचे संकल्प
करण्यामध्ये मुळीच द्विधा मनास्थिती नाही.

“मानवसेवा हीच ईश्वरसेवा” हे पुरेपुर
पटवून देणाऱा हा दुर्लभ अनुभव आणि या अनोख्या
उपक्रमामाठी आमहाला प्रेरणा देणारा “मेक माय हीम
फौंडेशन पुणे” स्थापनेमागचा विचार व या उपक्रमामाठी
मदत करणारे रुग्णमित्र कोडेजकर काका, कृष्णपुष्पू
हॉस्पिटलचा तो सेवाभावी कर्मचारी वर्ग यांचा मी
अत्यंत ऋणी आहे.

— युवराज अहिर.

रक्षाबंधनाचा अर्थ शोधतांना...

रक्षाबंधन। राखीच्या पवित्र बंधनाद्वारे माऊ
आपल्या बहिणीच्या रक्षणाची जबाबदारी स्विकारतो. पण
आजच्या युगात हेच बंधन यस्या अर्थाने एक वेगळा
संदेश देत आहे. असे मला वागते. या स्पर्धा युगात
आणि जागतिकीकरणामुळे मनुष्य जितक्या वेगाने एकमेकांच्या
अंत्यंत जवळ आला आहे, पण त्याचवेळी सामाजिक प्रश्नांची
संख्या तितक्याच वेगाने वाढत आहे. त्यामुळे पूर्वापार चालत
आलेल्या रुढी, परंपरांमुळे सुरुवातीला झालेले बहिणीचे रक्षण
करणे शक्यच संकुचित अर्थ या बंधनाला राखिलेला असून
हे बंधन हळूहळू सामाजिक होण्याचीही गरज आहे.

मंगळवार, दि. २०-१०-२०१३, राखी पौर्णिमेचा
दिवस। ही राखी पौर्णिमा माझ्या आयुष्याचा आणखी विचारांना
एक वेगळेच वेळ देऊन गेली. मी एम. पी. कॉलेजमध्ये
११वी कला शाखेमध्ये शिकत आहे. जेल्मीप्रमाणे कॉलेजचा
राखी पौर्णिमेची सुट्टी आहे असे कळता क्षणी मला
घरचे वेध लागले. आपल्या बहिणीबरोबर हा सगळा
साजरा करत्याविषयी मनात मांडे रचू लागले आणि
तुसाच 'मेक माय ड्रीम फॉर इरान' च्या आमच्या मैघा मंडळला
पोन जावला. मोठ्या उत्सुकतेने घरी जाण्याची परवानगी
मागितली. पण आयुष्यात पहिल्यांदाच सगळ्या निमित्ताने
घरी जाण्याची परवानगी न मिळून प्रचंड हिरेगोड झाला
होता. मंडळमनी नकार देताना एकच सांगितले होते की,
“उद्या आपण एका वेगळ्या ठिकाणी राखी पौर्णिमा साजरी
करवाय आहेत आणि संस्थेतील सर्व विद्यार्थी मला तिथे
डबे आहेत.” मनातले मांडे मनातच विरल्यामुळे रूपा
चिडचिडयुक्त कष्टी झाले होते. रात्री जीट सोपही लागली
जाही गरजा. निरुत्सारांमुळेच सकाळी उठून हरलेल्या ठिकाणी
आम्ही सर्व विद्यार्थी जमलो. उत्तानरु मंडळमने तिथे आम्हांला
कल्पना दिली की आपण 'मानव्य' या रच. काय. वही
बाधित मुलांच्या संस्थेस भेट देऊन, तिथे राखी पौर्णिमा साजरी

करणार आहेत. सर्वांचे चेहरे अजूनच पडले. एच. आय. व्ही रोगाबाबत असलेली अर्धवट माहिती व हा आजार संसर्गजन्य असून आपल्याला शाला तर या विचारांनी मनात काहूर उठने. अशा आजारी मुलांसोबत राखी पोटिमेचा रावट महत्त्वाचा सग रोजरा करायचा का? तिकडे जावं की नाही? याविषयी मनामध्ये दोलाखमान स्थिती निर्माण झाली. बोवरी घीर एकवटून काहीसा उदार मनास्थितीतच गाडीत बसलो.

बोड्याच वेळाला आम्ही माजव्य संस्थेत प्रवेश केला गेता. संस्थेचे आवार, वास्त्यस्वरूप आणी तसे आनंदाने जाचत वागडत असलेल्या विमुक्तल्यांच्या चेहऱ्यावर ओसंडून वाहणारा आनंद पाहताच व ज्ञान तितक्याच आपुलकीने व भायेन सांभाळणाऱ्या कर्मचारी वगिरी ओळख होताच. प्रथमदर्शनी मनामध्ये उमटलेल्या असंख्य शंका कधी गळून पडल्या त लक्षातच आले नाही.

सर्व प्रथम वसतीगृहाच्या आधीक्षिका नामिता मंडमनी आमची एच. आय. व्ही हा रोग, त्याची लक्षणे, त्यावरील उपचार शाबासत इतकी अखोल माहिती दिली की भाशा या गंभीर आजाराकडे लक्षाच्या दृष्टीने दगोर्धन बदलून गेला. यानंतर आम्ही एकदम निःशंक मनाने व इत्साहाने सत संस्था पाहिली व तेथील सोयी-सुविधा या बरोबरच मुलांचे निवासस्थान पाहिले. मुलां-मुलींसाठी निवासाची वेगवेगळी व्यवस्था होती व तेथील मुलांनीच कल्पकतेने व सोईसोयीने संगतलेल्या मीनीवरील चित्रे पाहताच ही मुले खरोखरच इतक्या गंभीर आजाराशी सामना करीत आहेत यावर विश्वासच बसेना. सामान्याने जाकारलेल्या अवस्थेतही अत्यंत आनंदाने आजाराशी सामना करत स्कारात्मकतेने ही मुले आश्चर्य जगत होती. खरंतर, पुढच्याक्षणी काय होईन याचा त्यांना अंदाजही नव्हता, तरीही एक वेगळीच ऊर्जा तिथे आस्तीत्वात होती. ज्यामुळे राहण्या जीवनाकडे लक्षाच्या दृष्टीने दगोर्धन बदलून गेला.

येथील मुलांना शिक्षणाबरोबरच मोबाईल फुफुली,

संगणक, शिवणकाम आणि विविध हस्तकला या गोष्टीही शिकवल्या जातात. १० वी नंतरच्या शिक्षणासाठीही संस्थेतर्फे विद्यार्थ्यांना सर्व प्रकारची मदत केली जाते. व्यावसायिक आरोग्यविषयक व्यावसायिक काळजी आणि इतर विषयांवर या विद्यार्थ्यांना वेळोवेळी समुपदेशन व मार्गदर्शन केले जाते.

संस्था पाहून झाल्यावर सर्वजण रक्षाबंधनाच्या कार्यक्रमासाठी एकत्र जमलो. अजूनही ती चिमुकली मुलं आमच्याकडे अपरिचित नजरेनेच पहात होती. कार्यक्रमाच्या सुरुवातीस राकमेकांच्या ओरुखी झाल्या तोपर्यंत मुले जराशी मोकळी झाली होती. अचानक जाहीर केले गेले की, "माझे आवडते व्यक्तिमत्व" या विषयावर बक्तूत्व स्पर्धा आहे. ऐनवेळी विषय देऊनही ज्या घडाडीने ती चिमुकली पुढे येऊन बोलू लागली ते पाहून, आमचे बालपण आठवले. खरंच बालपण किती निरागस, नीडर अन् निरपेक्ष असते. मनुष्य वय वाढेल तसा कर्तव्याच्या आरामुळे या महत्त्वाच्या गोष्टी आयुष्यात हरवून असतो. खरंतर आयुष्यभर जपल्यावा हेवा स्पर्धा, यश, संपत्ती समाजातील पत यामध्ये कुधी मागे पडतो कळतंच नाही.

ग्रूप मोठी यशशिखरे गाठण्याचे मर्म त्या निरागसतेमध्ये आहे असे मला वाटतं. स्पर्धा संपली, नाक्षिस्त समाहंमपण झाला. पण मला आश्चर्य वाटले ते या गोष्टीचे की ज्या मुलांना नाक्षिस्त मिळाले नव्हते, तेही लितव्याय उत्साहाने यशस्वी मुलांचे अभिनंदन करीत होते. कोणाच्या चेहऱ्यावर दुःखाचा लवलेशही नव्हता. ही निरपेक्षपणाची शिंदोरी सर्वांनी खरंतर आयुष्यभर जपली पारिजे म्हणजे आजकालच्या आसमय दुःखालून निर्माण होणारे सामाजिक प्रश्न कमी होतील.

अन् ! रक्षाबंधनाचा कार्यक्रम सुरु झाला. आम्ही सर्व विद्यार्थ्यांनी त्या चिमुकल्यांना राजी बांधली, ज्याकडे वाटप केले अन् एक आगरुयवेगळ्या आनंदाची देवाणघेवाण

झाली, संस्थेतर्जे आम्हांलाही मग भेटवस्तू भिळाल्या अन्
खूप साव्या शुभेच्छा.....

मुलांशी ज्येदता - ज्येदता, निघण्याची वेळ जवळ
आली याचे मान कोणालाच उरले नाही. मेधा मंडमनी
जेव्हा सांगितले, तेव्हा अचानक जाणीव झाली, खरंच ही
मुलं कोडून आली होती, कोण होती याची आम्हांला
काहीही माहिती नव्हती, पण प्रेमचे बंध, आपुलकीचे
बंध दोन परग्रहावरील जिवांनाही अचानक भेटू शकतात
व रक्ताच्या पलीकडील 'माणूसकीचे नाते' ज्येष्ठ याचा
अनुभव देऊ शकतात. अगदी थोड्याच वेळ लाभलेला
मुलांचा सहवास खूपच जमे असू लागत होतं.

चिमुकल्यांचा निरोप घेऊन परतीचा प्रवास सुरू
झाला. मनामध्ये एक अनोखी दुरदूर घेऊनच.....
“आपल्याला जर आनंद हवा असेल तर, इतरांना आनंद
द्या” या उक्तीचा पुरेपूर अनुभव सर्वांच्या मनात
रेंगाळलेला होता. मनारी संवाद साधताना प्रथमच निश्चय
केला की, खरंच रक्ताच्या नात्यापेक्षाही, माणूसकीचे नाते
हेच सर्वश्रेष्ठ होय, अन् आयुष्यभर आपण या तत्वाला
स्विकरून राहायचे.

रक्षाबंधन राक अनोखे बंधन - 'मानव्य'
संस्थेच्या माध्यमातून, आम्ही समाजातील रक्त गंभीर
प्रश्नांशी सामना करित असलेल्या, आपल्या भावंडांची
माणूसकीच्या नात्याने, रक्षणाची स्विकारलेली जबाबदारी..
खऱ्या अर्थाने, मला रक्षाबंधनाचा अर्थ परवून देऊन गेली.
आयुष्यभरसाठी.....

सफर अवकाशाची...

गुरुत्वाकर्षण नसते तर... असा विचार मनात आला तर एकच दृश्य समोर येते. ते म्हणजे सर्व माणसे, गोष्टी, वस्तू, निर्मग्न हवेत तरंगत आहेत. आकाश खाली व जमीन वर, डोंगर खाली, तर समुद्र वर अशी सर्वत्र गोंधळमय स्थिती... पण प्रत्यक्षात घाशीवायडी अनेक गोष्टी घडत असतात. त्या कोणत्या हे जर खऱ्या अर्थाने माहिती करून घ्यायचे असेल तर गुरुत्वाकर्षण नसलेल्या ठिकाणाची म्हणजेच अवकाशाची आपल्याला माहिती असायला हवी. आमच्या नाशिकाने 'मेक माय ड्रीम' संस्थेमध्ये आम्हांला अवकाशातील जग याची सखोल माहिती मिळाली.

१५ डिसेंबर २०१३ रोजी डॉ. आरती पाटील, विद्यांचल हायस्कूलच्या मुख्याध्यापिका। डॉ. आरती पाटील यांनी नासा या जगप्रसिद्ध संस्थेत अवकाशायात्रींचे प्रशिक्षण घेतले आहे. त्यांनी आम्हांला अवकाश, लेगील वातावरण, अवकाशात सामान्य नागरिकांनी राहण्याबाबतचे- वावरण्याचे संत खूपच वेगळे आहे याविषयी माहिती सांगितली. जवळपास दोन महिन्यांचे सखोल प्रशिक्षण त्यांनी नासा येथे घेतले आहे. त्यांच्या जवळच्या विडियो क्लिप्स आधी माहितीद्वारे त्यांनी आम्हांला पूर्ण नासा संस्थेचे दर्शन घडाविले. त्यांनी अवकाशायात्रींना दिल्या जाणाऱ्या प्राथमिक प्रशिक्षणापासूनच्या सर्व विडियोज दाखवल्या. काही विडियो पाहताना तर मनात प्रश्न यायचे हे असे खरेच असू शकते का? अशी शंका मनात येतानाच लगेचच निवसन केले जात होते. अवकाशायात्रींनी शारिरीक प्रशिक्षण घेण्याचे जे सहा महत्वाचे घटक असतात ते असे:-

- I) Free Fall
- II) Space Shot
- III) Spin
- IV) 1/6 Gravity Chair

1) Moon Walk

2) 3 times Gravity Chamber.

व्याचप्रमाणे अवकाशातून पृथ्वीवर परत येताना सुरक्षित लँडिंग ठराव्यास आवश्यक वॉटर सरव्हायवल् रेक्नीक सुद्धा रिकवले जाते. अवकाशातून दुरुस्तीचेही लेखे प्रशिक्षण दिले जाते. मॅडमनी आम्हांला अवकाशातून जाण्याची रचना, निर्मिती, त्यांचे बड्डाण याबद्दल साहित्य सांगितली. मॅडमनी अवकाशात नव-नवीन प्रयोग करव्यात अलेल्या काही आश्चर्यकारक गोष्टीदेखील सांगितल्या, ज्या आपल्याला खरंच माहितही नाहीत जसे की,

- १) अवकाशात कोणी त्याचे जाके रदिवसात विणतात.
- २) शशियाने सर्वप्रथम अवकाशात अवकाश यात्रींबरोबर कुत्रा नेला होता आणि सर्वासह तो सुखरूप परतला.
- ३) अमेरिकेने देखील स्क्वअरल केज नावाची यारींच्या जातीसधील एक नर आणि मादीची जोडी अंतराळात नेली होती. त्यातील नराचा मृत्यू झाला, परंतु मादीला पुन्हा पृथ्वीवर व्यवस्थित आणव्यात आले.....

आहे ना, आश्चर्यकारक साहित्य? मनात विचार आला की माणूस सतत माझे जग म्हणत स्वतःचे जग किती संकुचित करून ठेवतो. व्याच पृथ्वीवर राहाय वेळेस अनेक नव-नवीन गोष्टी, वस्तूंचा शोध सातत्याने चालू आहे. पण आपणांस आपल्या विस्वापलिकडील साहित्य देण्यासाठी सतत जागरूक असणे आवश्यक आहे.

त्या किशी मॅडमनी दिलेल्या साहित्यामुळे आमच्या लोनात अमूल्य भर पडली आणि नासाचे दर्शनही पुण्यामध्ये संस्थेत बसून घडले. मना माहित नाही की मी कधी नासाला प्रत्यक्ष भेट देईन, पण आमुष्यात एकदा तरी त्या पंढरीचे दर्शन नक्कीच घ्यायचे आहे.

-रिना गुप्ता.

जय श्रीगणेशा...

सोमवार दि. ०९-०९-२०१३ गणेश चतुर्थीचा दिवस..... 'मेठ मायू ड्रीम प्रोजेक्शन' मधील सर्व मुलांना कलेजला सुट्टी होती. गणेश चतुर्थीच्या निमित्ताने पुण्यातील सारसबाग येथील सिद्धीविनायकाचे दराने घेऊन नंतर पर्वती चढून जाऊन 'ग्रुप अॅक्टिविटीज्' करव्याचे ठरवले. ठरविल्याप्रमाणे आम्ही सर्वजण सारसबागेत सकाळी ९.१५ वाजता जमलो. सिद्धीविनायकाचे दराने घेऊन काही वेळ तेथे थांबून नंतर सर्वजण पर्वतीच्या दिशेने चालत निघालो. थोड्याच वेळाने सर्वजण पर्वतीच्या माथ्यावर पोहोचलो. आमच्यापैकी सागर, आकाश दसगुडे, आकाश पवार, सांगीता, रानी हे पहिल्यांदाच पर्वती चढत होते. पर्वतीवर पोहोचल्यानंतर थोडा वेळ गप्पा गोष्टी, फिरणे, खाल्यानंतर ख्याव्याचा कार्यक्रम उरकून घेतला. तेवढ्यात एक छोटी मुलगी आमच्या जवळ आली तिने पर्वतीवरील पेशवे संग्रहालयाच्या अध्यक्षतांनी आम्हांला संग्रहालयास भेट देव्यास बोलावले असल्याचा निरोप दिला. आम्हां सर्वांनाच संग्रहालय पाहण्याची इच्छा होतीच, पण तिकिटासाठी पुरेसे पैसे जवळ नसल्याने उगाही तो बेल रद्द केला होता. मगामध्ये कुठेतरी संग्रहालय पाहण्याची अलीक इच्छा होती, त्यामुळे अचानक अध्यक्षतांचे रूपाने संधी समोर आली व आम्ही संग्रहालय पाहू शकलो.

हे संग्रहालय ऐतिहासिक वस्तूंचे तसेच पेशवेकालीन आणि शिवकालीन परिस्थितीची माहिती देणारे आहे. तेथील वस्तू पाहून प्राचीन काळी विविध कलांना मिळालेले प्रोत्साहन, कलाकारांची कदर करव्याची मानसिकता यांची कल्पना आम्हांस आली. गुंढर आणि सुबळ गांडी, मूर्ती, हत्यारे यांची रेलचेल त्या वनविषयाच्या विविध पद्धती, त्यासाठी केलेल्या विविध धातूंचा वापर,

पेशवेकालीन आणी शिवकालीन वैभवाची एक सलकच आम्हांला लेये पाहावयांस मिळाली.

त्या दिवशी ग्रुप जवीन गोष्टी शिकलो, जवीन गोष्टी केल्या, आनंदही घेतला. आम्हांला समाजाच्या प्रतिसाहाया अनुभवही आला. सर्वजण पर्वती उत्साहाने चढल्याचे पाहून पेशवे संग्रहालयाच्या अध्यक्षानी आम्हांला संग्रहालय विनामूल्य पाहण्यासाठी आसंत्रण दिलेच, शिवाय दिवसभराल अनेक लोकांनी आम्हांला प्रोत्साहन दिले, आणी आमच्या उपक्रमांची प्रशंसा केली. आम्हांला नवू जवीन ऊर्जाच मिळत होती. सत्ता दोन विशेष व्यक्तींचा उत्प्रेरक करावासा वाटलो, एक 'मुस्कान' या स्वयंसेवी संस्थेच्या कार्यकर्त्या प्राजक्ता पाठक आणी 'ग. स. पालकर' प्राथमिक शाळेचे शिक्षक शंकर शेंडगे तर या दोघांचा दोघांनीही आम्हांला उत्तेजन तर दिलेच पण त्याबरोबरच आम्हांला मार्गदर्शनपर गहत्त्याच्या गोष्टीही सांगितल्या.

— सनी दिव.

पर्णांचे स्वप्न...

आमच्या मनी,
तुम्ही जे बीज पेरले,
अशीरा का होईना,
पण ते अंकुरले.....

बीज जरी अंकुरले,
तरी त्याला खत हवे असते,
अगदी तसेच.....
आम्हाला आमच्या कृतीवर
तुमचं मत हवे असते.....

कारण त्यातूनच आम्ही विकतो,
जीवनाकडे पाहण्याचा सकारात्मक दृष्टीकोन,
अन् सग त्यातून साह्य होते,
प्रगल्भ विचारांचे अनमोल धन.....

दूर केलान् डोक्यांसमोरील तिमिर,
अन् मागही दाखविलान् तुम्ही,
त्या पथावर चालण्याचा, आता
ध्यास घेऊ आम्ही.....

‘सेक साय ड्रीम’ रूपी कल्पवृक्षचि,
रोपटे लावले तुम्ही.....
त्याच रोपट्याची पाने आणेत आम्ही,
त्याच रोपट्याचा वृक्ष करू मरण,

आज तुमच्या वाढविकरी,
हेच आमचे वचन.....

— संधीय विरें.

ज्ञानप्रकाशाची वाट...

खोलवर कुठतरी जाणीव होती मनास,
हरवलीय वाट अन् चुकला आहे प्रवास,
अन् होत असे मन माझे उदास,
तेव्हा अचानक लाभला 'मेक माय ड्रीम'चा सहवास!

येथे सारी आमच्या क्षमतांची पारख्य,
अन् पटली आम्हांला स्वतःचीच ओळख,
रीठलो चढव्यास स्वामिमानने खडतर कडे,
अन् गिरविले आम्ही स्वावलंबनाचे धडे!

येथेच भवसले ध्येय अन् ध्येयाची वाट,
अन् ध्येयाने पार करू लागलो अनंत वळणांचे घाट;
मनी रुजली दृढ आत्मविश्वासाची भाट,
अन् भवसली आयुष्याची खरी पहाट!

शशांगणासभ आसगारे हे जीवन,
आज आसत आहे एक सुंदर फुलबाग,
'मेक माय ड्रीम'मध्येच भवसले संस्कारांचे अकार,
अन् प्रगल्भतेकडे नेणारा हा ज्ञानप्रकाश.....

— संदीप शिंदे.

माझी कविता

पाकळ्यांचं गळवं म्हणजेच फुलांचं सरणं असतं....
सरतानाही खुगंध देणं यातच आमुष्यांचं सार असतं...
असतं आमुष्य जगणं खरंच स्तोनं असतं....
पण अशा आमुष्यात तुम्ह्यासारखी माणसं भेरणं....
हे खरंच शोन्व्याडून पिवळं असतं.....

- विकी पटेकर.

स्वप्न तर स्वप्नच पाहतात.....
पण
साकारणारे फार विरळ असतात....
दृश्य वाढवणारे अनेक असतात....
पण
ते गाठणारे फार कमी असतात....
अगदी तसंच....
स्वप्न दाखवणारे अनेक लोक भेटतात....
पण
दृश्यापर्यंत पोहोचवणारे काहीच असतात....
आणि
अशी लोकं पाठीशी असली की.....
अडथळे नाही मार्ग दिसतात....

- संदीप शिंदे

मला समजलेलं - मृत्युंजय

महाभारतातील सूर्यपुत्र, दानवीर, महारथी, दिग्विजयी, क्वचनप्रिय शोधा, कुंवा सेनापती अशा अनेक विरुदांनी युक्त ख्यातनाम महारथी कर्ण। पण साक्षान सूर्यपुत्र असूनही वाढलेला मात्र सारथी कुटुंबात आणिते त्यामुळे त्याला आयुष्यात कितीतरी अपमान, कितीतरी नकार पचवावे लागले. अशा या संपूर्ण आयुष्यात जीवनाचा अर्थ शोधण्यासाठी सावभावांच्या गर्तेत सापडलेल्या कर्णाचा, वसू-अंगराज- दिग्विजयी कर्ण-परशुरामशिष्य-दानवीर-महाप्रतापी-महारथीकर्ण-कुंवा सेनापती असा प्रवास लेखक 'शिवानी सावंत' यांनी 'मृत्युंजय' या कादंबरीतून वर्णन केला आहे. कर्णाच्या मनाचा अचुक वेध घेण्याचा प्रयत्नही त्यांनी केलेला. आमच्या ओद्यवत्या लेखनबोलीने वाचकांना भिडवून ठेवण्याचे सामर्थ्यही दिसून येते. धर्मांचा क्रम आणि स्तुसंगती तसेच कर्णविरोध, माता कुंतीदेवी, कर्णपत्नी वृषाली, युवराज दुर्योधन, शोण आणि भगवान श्रीकृष्ण यांच्याही मनाचा वेध घेऊन ते विचार वाचकांसमोर ठेवण्याची प्रतिभा यांमुळे कादंबरीत कर्णजीवनाचे वास्तव चित्र आपल्यासमोर उभे राहते आणि नकळतच कर्णाचा जीवणपट आपल्यासमोर लटकून जातो. याशिवाय कर्ण-शोण, कर्ण-अश्वत्थामा यांचे संवाद जीवनविषयक उत्खनन करणारे आहेत. एकंदरीत मानवी जीवन म्हणजे काय? जीवनाची मूल्ये कोणती असावीत? आयुष्यात साठसाला भिडणारे सुख कशात आहे? 'स्व'ला ओळखून न शकणाऱ्या आणि आयुष्याच्या असंख्य धाग्यांमध्ये गुरफटून जाणाऱ्यांच्या जीवनाचा प्रवास कसा होतो, अशा अनेक प्रश्नांची उत्तरे शोधण्याचे काम ही कादंबरी करते.

अश्वत्थाम्याने आणि कर्णाचे विचार, कर्ण आणि कुंतीदेवीचा त्याग यांमधून अपमानाचे, दुःखाचे कुंभ पचवून जगणाऱ्या महान लोकांची ओळख होते. जीवन हे कर्णाला कधी प्रकाशासारखे वाटले तर कधी अंधाराच्या गर्तेत हरवल्यासारखे, कधी वाहत्या निखळ पाण्यासारखे, तर कधी डबक्यासारखे असा विरोधाभास नुसता! अज्ञानाच्या जगात वावरणाऱ्या लोकांनी काय करावे? या प्रश्नावर अश्वत्थाम्याने दिलेले उत्तर आजही

तंतोतंत लागू पडले. अज्ञानाच्या जगात वावरणारा माणूस हा जगायला लायक नसतो परंतु जे जीवन त्याला मिळवता येत नाही, जे जीवन संपवण्याचाही त्याला अधिकार नाही. म्हणून त्याने काय करावे? भाकर अश्वत्थामा म्हणतो, त्याने बरतीकडे पाहणे व आघात सहन करण्याची तिची शक्ती पाहावी आणि स्वतःची शारीरिक, सांपत्तिक व लौकिक नव्हे तर आत्मिक शक्ती वाढवावी आणि आपले आभुष्य प्रकारमागीर आणव्याचा प्रयत्न करावा. निसर्गात अशा अनेक गोष्टी आहेत. सर्वच गोष्टींपासून काहीतरी शिकण्यासाठीच विद्यालयांने त्या निर्माण केल्या आहेत, पण त्यांच्यापासून शिकण्यासाठी मन स्वच्छ आणि डोळे उघडे असावे लागतात.

अज्ञान हीच जीवनाची सर्वात महान शक्ती आहे. प्रत्येक जीव हा अश्वत्थाम जगत असतो, पण ती अज्ञाना कोठानी? भावस्व तिचे महत्त्व अवलंबून असते. प्रत्येक माणूस धनप्राप्ती, ज्ञानप्राप्ती, सामर्थ्यप्राप्तीसाठी श्रत असतो पण त्यांनी प्राप्त केलेल्या धन, ज्ञान, सामर्थ्य यांचा उपयोग दुर्बलांच्या रक्षणासाठी, दुर्जनांच्या निःपातासाठी जो करतो तोच ज्वरा येऊ शकतो.

वचननिष्ठा ही आपल्या जीवनात एक क्रांती घडवू शकते. आभुष्यमर शल्य बोलणारा, इंद्राला साक्षात आपली कवच-कुंडलं दान करणारा कर्ण, दुर्योधनाला दिलेल्या वचनासाठी आपल्या गुरुरी - परशुरामांशी असल्य बोलला, साक्षात श्रीकृष्ण, माता कुंतीदेवी, भीष्माचार्य यांच्या इच्छेला डावलून, ज्या राज्यासाठी सेनापती म्हणून तो कौरवांच्या बाजूने लढत होता त्याच राज्याचा राजा होण्याचा मान नाकारून, दुर्योधनासाठी त्याला दिलेल्या वचनासाठी कुंकुमा बाजूने अश्वत्थामा श्वासापर्यंत लढला. कारण बुडत्याला काडीचा आधार म्हणून आम्हाड्यात शालेत्या घोर अपमानानंतर दुर्योधनाने अंगराज कर्ण म्हणून त्याचा केलेला शौर्य तो विसरला नव्हता. रावट्या प्रचंड गर्दीत त्याला साथ देणारा. दुर्योधन, त्याच्या जीवनाचा अविभाज्य अंग ठरला आणि शेवटपर्यंत साथ देण्याचे वचन त्याने दुर्योधनाला दिले.

मनाचे धागे...! मनाचे धागे कोणी जुळवू शकला
 आहे का आजवर?... या प्रश्नाचं उत्तर देणं सोपं नाही. सोह,
 माया, लोभ, अहंम, भिती आदी भावनांच्या आहारी जाऊन महान
 व्यक्तींनीही आपल्या मनाचे वेग बसवले, आणि त्यांच्या इतका
 गुंता झाला की, आहे तो सोडवून सुटला नाही. रणांगणावर समोर
 आपले माप पाहून क्षत्रियधर्माचे पालन करण्यास नकार देणारा
 अर्जुन, पितामह भीष्म, राजमाता कुंतीदेवी, अंगराज कर्ण, दुर्योधन,
 धृतराष्ट्र, शकुनीमामा.... कोणाकोणालाही या मायाजालावर
 पुर्णपणे वर्चस्व प्रस्थापित करणे जमले नाही. पण मन कणबुर,
 ठाम करून त्यावर नियंत्रण मिळवता येते, हेही याच लोकांनी
 दाखवून दिले आहे. माणसाला त्याच्या कर्तव्यापासून विलग
 करणाऱ्या किंवा अडथळा करणाऱ्या गोष्टी टाकून प्रत्येकाने
 आपल्या कर्तव्यास प्राधान्य द्यायला हवे. ज्याला मनावर
 नियंत्रण मिळवता आले तेच आपल्या जीवनाचा यशस्वी सारथी
 होऊ शकतो अन्यथा त्याचा जीवनरथ इतरत्र भरकत राहतो.

— संदीप शिंदे.

आमची डोंगरचढाई! शारिरीक मर्यादा ओलांडताना...

बालपण म्हणजे हसव्या-बागडव्याचे वय. कुठलीही मिती मनात नसते. मोठ्या माणसाने अनुकरण करण्याचे वय. मूल चालायला शिकताना धडपडत झालल्याने प्रगल्भ करते आणि नकळतच त्याला तेल सांभाळणे जमायला लागते. मग हळूहळू ते आधाराशिवाय चालायला शिकते. आयुष्यात प्रत्येक मूल नव-नवीन गोष्टी याच पद्धतीने शिकत हळूहळू मोठे होते. या शिक्षणामध्ये 'घाडस' मुख्यत्वेकून पाठायला मिळते. पण मोठे होव्याच्या धाईमध्ये नकळत 'मिती' मनाचा ताबा घेऊ लागते. त्यामुळे बालपणी शिक्षणासाठी असलेले वेडे घाडस हळूहळू सावध झालेले असते व अनुभवाच्या शिंदीरीतून शिक्षणाची प्रगती थोडीशी संदावते.

मेक माय झीम फौंडेशनमधील आम्ही सर्व विद्यार्थी यापेक्षा वेगळ्या अनुभवातून गेलो आहोत. जन्मजात किंवा अपघाती आलेल्या शारिरीक व्यंग्यांमुळे आमचे बालपण पालकांच्या काळजीने थोडे निराशाजनकच होते. पालकांच्या मनातील आमच्या व्यंगाबद्दल असलेल्या गैरसमजूतींमुळे 'घाडस' हा शब्द आमच्या बालपणात आस्तेत्यातच नकळत व मुक्तपणे विखर करव्याच्या व नवनवीन गोष्टी शिकव्याच्या वयात आमचे आयुष्य संकुचित जगातच घडले. शाकते घालण्याची वेळ आली तेव्हा इतर मुलांप्रमाणे आम्ही शारिरीकरित्या स्वावलंबी झालेलो नसल्यामुळे व घरची आर्थिक परिस्थिती बेतऱ्या असल्यामुळे शिक्षणासाठी व शारिरीक स्वावलंबनासाठी आम्हांला घरजवळच्या सामाजिक संस्थेत राहणे लागले. तिथली मुलं स्वच्छजग शारिरीक व्यंग असलेली होती. त्यामुळे घरात राहून निकोव बालपण अनुभवाच्या वयात आम्ही घरापासून दूर पण मनाने राकटे वाढलो व त्यामुळेच कदाचित मनात इतर साधारण मुलांसारखे जगायची, घाडसाने नवनवीन गोष्टी शिकायची इच्छा बरेचदा मनातच विरून जायची. अशा या वेगळ्या व अनेकसर्गिक बालपणामुळे 'डोंगर चढाई' हा शब्द आम्ही आमच्या जीवनाच्या शब्दकोशातून काढूनच राकला होता व

आमची मानसिकता 'दुकुन डोंगर साजरे' अशी झाली होती. आतापर्यंतच्या प्रवासात अपंगत्वाबद्दल राऊ प्रकारची अर्दी निर्माण झाली होती व अशक्यप्राय अशा गोष्टींचा आमचा राऊ नवीन शब्दकोश तयार होऊ लागला.

अशातच आम्ही सर्वांनी 'मेक माय ड्रीम फ्रेंडशन' या संस्थेमध्ये प्रवेश घेतला. भुलायतीच्या वेळेस आम्हांला सर्वांनाच मेधा मंडळी प्रश्न विचारला की, "तुम्हांला तुमच्या अपंगत्वाबद्दल काय माहिती आहे? आपण असे वेगळे का असा कधी राऊ घेतो का?" बहुतेकांनी या प्रश्नाला समाधानकारक उत्तर दिलेले नव्हतेच. इथला पुढील शिक्षणाचा टप्पा हा अवघड आहे असे सुद्धातीलच आम्हांला सांगितले जायचे, परंतु आम्हांला खऱ्या अर्थाने हा अवघड टप्पा कसा असेल याची जाणीवही नसायची, त्यामुळेच पायच्या चढणे, बसने प्रवास करणे, दोन-दोन किलोमीटर चालणे, दोन-तीन मजले चढणे यांसारख्या गोष्टी करायचा आमचे मन तयार नसायचे. नेटाने व सातत्याने आमच्याकडून या गोष्टी करून घेतल्या गेल्या आणि अशक्यप्राय भासणारे राऊ-राऊ शब्द आमच्या शब्दकोशातून कमी होऊ लागले.

राऊ दिवशी आम्हांला अचानक सांगितले गेले की, आपण सर्व मुलं आज पर्वती चढणार आहोत. आमच्यापैकी काही मुलांनी पर्वती निदान दुकून तरी बघितली होती. पर्वतीच्या पायच्या चढून वर दिसणारे मंदीर आम्हांला कधी-कधी खुणवायचे देखील, पण वर चढायचे धाडस मनातून देखील कधी केले नव्हते. उत्कंठापूर्वक हूरहूर घेऊन आम्ही पर्वती चढण्यास सज्ज झालो. उत्साहाच्या वातावरणात धोषणा देत राऊ-राऊ पायरी सर करू लागला व आपले हात आकाशाला भिडतील असा आत्मविश्वास वाढू लागला. खरंतर दोन्ही पायांत असलेले अपंगत्व आज आम्ही मजातून पूर्णपणे शिडकावून मनाच्या उमेदीवर डोंगर चढण्याचे स्वप्न पूर्ण केले. टिकडी चढून मंदिरात दर्शन घेतल्या त्या शिवशंभूला नतमस्तक झालो. आज त्याच्याच आशिर्वादाने व आत्मिक बळाच्या जोरावर आम्ही

पर्वती चढव्यासारखी अवाक्यप्राय गोष्ट पूर्ण केली होती व आमच्या व्यंगाकडे बघव्याचा मनातील दृष्टीकोन सकारात्मक आला होता. भले, त्यादिवशी आमचे सर्वांचे हात, पाठ खूप दुखली असले पण त्या दुखव्याची तीव्रता मनाला जाणवतच नव्हती. त्यादिवशी खऱ्या अर्थाने आम्ही आमचे अपंगत्व स्विकारण्याच्या दृष्टीने पहिले पाऊल उचलले होते व त्याच्याकडे मैत्रीचा हात पुढे केला होता.

पर्वती चढव्याचे आमचे लक्ष बऱ्याच लोकांपर्यंत पोहोचले आणि आमचे भरपूर कौतुकी होऊ लागले. त्यामुळे प्रचंड प्रमाणात आत्मविश्वास उंचावला. तरीही मनात अजून उंच चढव्याची उमेद होतीच. अपंगत्वामुळे आजतागायत आम्हांला 'तुम्ही डोंगर चढा', 'जिने चढा' यासाठी कोणीही प्रोत्साहन दिले नव्हतेच, अगदी पातकांनीही आम्हांला बरोबर धेऊन डोंगर चढव्याची उमेद दिली नव्हती. खरेतर पर्वती चढव्याचा तो दिवस आम्हांला अजूनही आठवतो. आमच्याबरोबर असलेले संस्थेचे कार्यकर्ते आमचा डुरूप वाढवून चढव्यासाठी मार्गदर्शन करत होते, पण कोणीही हाताला धरून चढायला मदत केली नव्हती. फक्त चढता-उतरतांना कधी काकरी ह्यायची तेवढेच सांगितले जात होते. यातून फक्त एक महत्वाची गोष्ट आम्हांला जाणवली ती अशी की, या सर्वांचा आम्ही काहीही केले तरी पर्वती चढ हा विश्वास होता व आमच्या शारिरीक क्षमतेपेक्षा मनाच्या क्षमतेची ताकद त्यांना स्पष्टपणे जाणवत होती.

डोंगर चढव्याचे पहिले पाऊल सुखरूप पार पडले होते. पडले तर, लागले तर या भितीमधून स्वर्जण बाहेर आलो होतो. मनाची उमेद खूप वाढली होती. उंच डोंगर ग्युणावू लागले होते. आमच्या डोक्यासमोर सिंहगड चढव्याचे स्वप्न दिसू लागले. आम्ही तशी इच्छा व्यक्त करतच मैद्या मंडमनी, सरावासाठी आम्हांला आधी राजमाची किल्लावर न्यायचे ठरवले. राजमाचीची चढाई म्हणजे पर्वती इतकी सोपी नव्हती, पायत्या नव्हत्या. त्यामुळे मंडमने आम्हांला

राजमाचीची चित्रे दाखवली. ते पाहून सर्वांची धडधड वाढली. असा उधडा बोडका डोंगर चढणे हे आमच्यासाठी एक आव्हानच होते. दरल्याप्रमाणे सर्वजण गाडीने राजमाचीच्या पायथ्याशी पोहोचलो. सर्वजण खूप उत्साहित होते. कधी एकदा डोंगराच्या माथ्याशी जाऊन पोहोचतो असे झाले होते. आजूबाजूची हिरवीगार दारुझाडी, डोंगरकपारी आणि वरती निळे आकाश. सकाळी ११.००ची वेळ असल्यामुळे सूर्य माथ्यावर आसा होता. चढाईचा रस्ता कधी दारु झाडांतून तर कधी डोंगराच्या कडेने जात होता. थोडे चढून गेल्यावर सर्वांनाच पर्वती चढाई व डोंगर चढाई ग्रामधील फरक जाणवू लागला. पण नेहने, निरद्विने सर्वजण आगेकूच करत होते. आमच्यातील काही शिलेदार धडपडत होते पण तितक्याच निरद्विने परत उठून जोमाने चढत होते. जसजसे वर चढत गेलो तसा आत्मविश्वास उंचावत गेला आणि एका तासातच आम्ही सर्वजण गडावर पोहोचलो होतो. आमच्या सर्व शिलेदारांच्या भावना स्फुरल्याच होत्या. सुनिताने आपल्या भावना मोकळ्या केल्या, "आजपर्यंत आम्ही डोंगर फक्त बसमधूनच पाहिले होते. प्रत्यक्ष डोंगरावर आल्यावर स्वतःवरच विश्वास बसत नाहीये." तो क्षण अविस्मरणीय होता. आमच्या सर्वांच्या चेहऱ्यावरून आनंद ओसंडून वाहत होता. कळ्यांची जराशीही जाणीव चेहऱ्यावर नव्हती. ज्या जोमाने आम्ही चढाई केली तितक्याच जोमाने कुठेही न धडपडता आम्ही डोंगर उतरून आलो. माथ्यावरच्या तळपत्या कुंड्यामुळे खूप दमछाक झाली होती. गरमगरम झुणका व तांदळाची भाकरी पोराने जालाच घरी जाताना गाडीत सर्वजण झोपून गेलो होतो. आमच्या डोंगरचढाईच्या प्रयत्नातील हा मैलाचा दगडच म्हणावा लागेल. आमची मानसिकता आणि आत्मविश्वास यांची परीक्षाच होती जणू! एकूणच आमच्या आयुष्यातील या महत्वाच्या क्षणांनी आम्ही अपंगत्वाच्या, अधुरपणाच्या जाणीवेतून पूर्णपणे बाहेर आलो होतो. त्यानंतर आमची स्वतःकडे बघण्याची नजरच बदलून गेली. तिथेच आम्हांला असे वारते की मेक माय ड्रीम फौंडेशन या संस्थेच्या वेगळ्या विचारांचा हा विजय आहे. आता पूर्वीसारखे

आमच्याकडे कोणी वेगळ्या लजेने बघतंय. आमची कोणी कीव करत असेल असे विचार मनातही येत नाहीत. खऱ्या अर्थाने आमची ही स्वावलंबनाची वाटचाल थराथरी झालीये असे आम्हांला वाटते.

आता सिंहगड चढायेचे स्वप्न अजूनच जवळ आले होते आणि आमच्या आयुष्यातील तो अविस्मरणीय दिवस थाराव्यापुरा उजाडला. १७-११-२०१३ रोजी आम्ही सर्वजण जथ्यत लयारीजीवी कार्यकर्त्यांसहित सिंहगडाच्या पायथ्याशी पोहोचलो. वेळ सकाळी ७.३० चोहीकडे हिरवीगार निसर्ग, आंब्याची वनराई, छोटी-छोटी राने आणि व्यामधून जाणारी ती पायवाट व समोर उंच गगनाला भिडलेला सिंहगडाचा माथा. राजमाचीच्या किल्ल्याक पर उंच. आजवर मंडमकडून खूप उंच साहे रावढेच येकत होतो पण त्याची खरी उंची जजेरेत भरताच ओडे द्यडदडलेच. आकाशच्या मनात माथ्यावरचा राँवर खाली आवायची इच्छा झाली. असेपेट नाटय करुने आम्ही पायवाट चालू लागलो, तर समोर रांगोळ्यांच्या पायगड्या घालून, मस्त कमानीने सजवलेल्या प्रवेशदाराने आमचे स्वागत केले, त्यादिवशी त्रिपुरी पौर्णिमेच्या सणाचा दिवस होता. वातावरण एकदम उष्णसित झाले आणि सगळे शिलेदार बुड्या मारत चढ चढ लागले. पण! पाच-सात मिनिटातच १/१० टप्पा पार पाडताना आम्ही कमालीची दमछाक झाली. पहिल्या टप्प्यावर थांबून घोषणा देऊन सर्वजण पुढे निघालो. प्रत्येक शिलेदाराबरोबर राक कार्यकर्ती मार्गदर्शनासाठी होता. इकूच प्रत्येकजण कार्यकर्त्यांच्या कानाशी कुजबुजत होता, 'अजून किती वेळ लागेल?' साधारणतः १/४ चढाईला आम्हांला दीड तास लागला होता. पण इथे मात प्रत्येकाच्या शारिरीक क्षमतेच्या कस लागण्यास सुरुवात झाली होती. त्यामुळे शिलेदारांचे गट पडू लागले, तशी कार्यकर्त्यांची धांदल उडाली. मग २-३ गट करत आमची पुढची चढाई चालू झाली. वाटेत भरपूर लोक आम्हांला भेटत होते. आम्हें मगापासून कोत्तुकी घेत होते व काहींनी आमची छाया चित्रे पण घेतली. कोत्तुकाची

दादू भिळताचू आमच्या उल्साई वादत होना आनी आम्ही जोमाने चढाई करत होतो, पण जेव्हा काही लोकांनी आम्हांला जेऊन सांगितले कि रावठी अवघड चढाईवधून ते अंध्यातूनच भाधारी फिरले होते व जेव्हा आमच्यासारखे व्यंग असलेले शिलेदार रावल्या जिद्दीने चढताना पाहिल्यावर त्यांना स्वतःचीच लाज वाटून ते परत चढू लागले, हे शिकताच आमच्या डुरूप अगून वाढला. आम्हाला स्वतःचाच अडिमान वाटू लागला व आपणही कोणत्या तरी प्रेरणा देऊ शकतो याची प्रकृषिती जाणिव झाली. आजवर मनात राक सल असायची कि आपण कोणत्या व कशी प्रेरणा देणार? पण आता आम्हाला नक्की कळले होते कि प्रेरणादेण्यासाठी काहीतरी अवघड, अशक्य गोष्ट साध्य करावी लागते.

मजल दरमजल करीत आम्ही आता ७४ गट चढून झालो होतो, हातापायांमध्ये गोळे येऊ लागले होते. कचेसमुळे हाताची पूर्ण वाट लागली होती व समोर ७४ खंडा चढ बाकी होता. टावर जवळ येऊ लागला होता, परंतु आमच्या धीर कमी होत चालला होता. रणरणाच्या उन्हात आम्ही जवळपास पुढे ६५ तासांची चढाई पूर्ण केली होती. पण कार्यकर्ते आम्हाला "आता हत्ती गेला व शेंपूट शहिले" अशा शब्दात उभारी देत होते. आमच्यातील शेवटचा गट खूपच मागे पडला होता. तेव्हा कार्यकर्त्यांनी आम्हाला पुढे धेऊन जायचे ठरविले. दगडा धोंड्याचा, खडबडीत चढावर बरेचदा तोंड जात होता. मध्येच राण्यादा शॉर्टकट द्यायचा मोह व्हायचा पण प्रत्यक्षात तिथली धसुरडी वाट बघताच निश्चय केला कि नको तो शॉर्टकट मंडमनी बरेचदा सांगितलेले वाक्य आठवते, "लक्षात ठेवा, आयुष्यात कामसु निर्गम घेताना आपल्यासमोर दोन रस्ते असतात. राक अव्यंत अवघड वास्त असतो तर दुसरा सोपा असतो. अवघड वाटणारा रस्तो खेदतर योग्य असतो पण आपल्याला नकळत सोप्या रस्त्याचा मोह होतो. अन् बहुतेकवेळा हा सोपा रस्ता पुढे निसरडा असतो व तेथून माधार घेणे पण शक्य नसते,

त्यामुळे नेहमी शॉर्टकट म्हणजेच सोपा रस्ता टाळावा.

आमच्यातील पहिला गट रॉवरच्या समीप पोहोचला. एक अशक्यप्राय आव्हान पेलून सिंहागडासारख्या उत्तुंग गडावर आम्ही 'मेक माय ड्रीम फाउंडेशनचे' निष्ठाळ फडकवले. काहीही न घ्याता-पिता अविरत सात तासांची चढाई चढून क्लास होऊन आम्ही बाकीच्या शिल्लेदारांची वाट पहात बसलो. हळूहळू रक रक गट नजरेच्या टप्प्यात दिसू लागताच आम्ही वरूनच ओरडून त्यांना प्रोत्साहन देऊ लागलो. सूर्य मावळतील आला होता. अंधार पडू लागला. आता शेवटच्या गटाची वाट पहाण्याखेरीज आमच्याकडे कोहीच मार्ग नव्हता. वरून डोंगराची खाई बघताजा आपण सिंहागड चढलो. यावर विश्वासूच बसत नव्हता. हणकणारे शरीर जाणवितेचून देत नसले तरी मनात मात्र अतीव समाधान भरून वाहत होते. शेवटच्या गटाने चढाई पूर्ण केली तेव्हा रात्रीचे ५.३० वाजले होते. सकाळी ५.३० वाजता सुरु झालेली मोहिम पूर्ण होव्यास तब्बल ११ तास लागले होते. आमच्यासाठीही रक प्रकार एक्स्ट्रेम मोहिमच होती. पण सर्वांचे चेहरे सकाळसतकेच उल्हास व आनंदी होते.

त्र्यंशालभातील 'Mark Inglis' वाचलेले आढवले. त्यांच्या म्हणण्याप्रमाणे, "पर्वतशिखरे ही शरिराने चढायची नसून मनाने काबीज करायची असतात." याचा पूरूप प्रत्यय आम्ही घेतला. कार्यकर्त्यांपैकी मानसीतईने स्वभावोपाच्या दिवशी सांगितलेले वाक्य आम्हांला खूप भावले, "त्यादिवशी या गुलांच्या जिद्दीने सिंहागडानेही मान तुकवली?" आता आम्हांला आमच्या मानसिक सक्षमतेशी पूर्ण जाणिव सली आहे व भागुण्यातील चढ-उतरांवर आम्ही सकारात्मकतेने मान करू हा विश्वास मनात आहे.

एक अनोखा लग्नसोहळा...

प्रत्येक व्यक्तीच्या आयुष्यात महत्त्वाचे तीन टप्पे येतात. बालपण, तरुण्य व वृद्धत्व... बालपण म्हणजे आपाअपाने "लक्ष्मणपण देगा देवा, मुंगी साखरेचा रवा" आणि तरुण्य म्हणजेच स्वच्छंदी जीवन.....

लग्न म्हणजे तरुणार्ति संसाराच्या वेगळाबदारीच्या बंधनात अडकवणारी ही धरणा. या बंधनाची सर्वजण उत्क्रांतीपूर्वीक वाट बघत असतात. एक अनामिक ओढ, इरहर म्हणजेच लग्नबंधन, जिथे व्यक्ती संसाराच्या गोड बंधनात गुरफटली जाते व आयुष्याला एक नवीन वळण लागते. या बंधनाबद्दल 'लग्नाची बेडी असे म्हरेले असले तरी त्याचे आकर्षण सर्वांनाच लग्नबंधनाच्या मोहात राकते.

हे झाले सर्वसामान्य माणसाच्या बाबतीतले त्रिकोनाबाधित सत्यापण समाजातील काही विशेष धरणांतील व्यक्तींना मात्र ही धरणां हवीहवीशी असली तरीही समाजात अस्तित्वात असलेल्या रुढी, परंपरांमुळे तितकीशी सुखावह नव्हतीच नाही. जसे की जन्मजात किंवा अपघाती व्यंग असलेल्या व्यक्ती, दुर्घट आजारपणामुळे प्रस्त असलेल्या व्यक्ती....

या विशिष्ट लोकांसाठी जेव्हाचे नियम, रुढी, परंपरा अशा स्नातकेवैद मानसिकतेमध्ये अडकलेल्या समाजामध्ये, या विशिष्ट लोकांच्या लग्नाच्या संस्येकडे बघण्याचा दृष्टीकोन बरेचदा उदासीन आढळतो. सामान्य व्यक्तींप्रमाणे हा क्षण या विशेष लोकांच्या आयुष्यात प्रवेश करत नाही. आणी केवळ म्हणूनच ८-०४-२०१२ चा रविवार सायंकासाठी एक अविस्मरणीय तरना. त्या दिवशी 'मेक माय ड्रीम फाउंडेशन' या संस्येच्या विद्यार्थ्यांकी मी संस्येच्या संस्थापिका मेधा मंडम व कार्यकर्ते श्री. लाले सर यांच्या साक्षीने एका अविस्मरणीय लग्नसोहळ्याचा प्रेक्षक म्हणून उपस्थिती लावली. सर्वसाधारणपणे 'विशेष धरणांतील व्यक्ती' इतरांच्या लग्नसमारंभात सहभागी होताना आढळत नाहीत. कारण समाजामध्ये अशा लोकांना लग्न समारंभात सहभागी करून घेण्याबाबत उदासिनता आढळते.

पण ८-०४-२०१२ चा, तो लग्न सोलळा या सर्वनियमांना अपवाद होता. निमित्त होते, लुई बेल अंध अपंग कल्याण संस्था, लोणीकंद आयोजित शेकेरा सोलंकी व सुनिता पवार या अंध तरुणांचे विवाहबंधन! संस्थेचे वसतीगृह असलेल्या 'आनंद नीलेश ग्रंथालय' प्रांगणात शेकेरा व सुनिता लग्नाच्या अविट बंधनात अडकणार होते. लोणीकंदच्या ग्रामस्थांच्या आगी विशेष निमंत्रितांच्या उपस्थितीत. खरे तर शेकेरा व सुनिता संस्थेचे विद्यार्थी नव्हते पण गरिबीमुळे व असाध्य असल्याने त्यांनी संस्थेकडे मदतीचा हात मागितला. संस्थेचे संचालक अर्जुन केंद्रे, राजेश्वर केंद्रे, नुतन होळकर, सर्व विद्यार्थीगण, लोणीकंदचे ग्रामस्थ यांनी मोठ्या उत्साहाने व आनंदाने निरपेक्ष मदतीचा हात पुढे केला. अगदी घरच्या कार्यप्रमाणे मोठ्या उत्साहात, वाजत-गाजत सर्वांनी लग्नाचा वार उठविला.

संस्थेच्या संचालकांपासून सर्व विद्यार्थीगण खरे तर अंध. पण समदुःखी जिवांची गरज लक्षात घेऊन, त्यांनी घरच्या कार्यप्रमाणे जख्यत तयारी केली होती. प्रांगणातील सभा-मंडपातील सजावटीपासून खातीतील वाजंत्रीपर्यंत, सर्वत्र गोष्टींमध्ये विद्यार्थ्यांचा सहभाग उत्साहपूर्ण होताच। पण महेंद्र नावाच्या विद्यार्थ्याने केलेल्या भावपूर्ण निवेदनाने सर्वांची मने जिंकून घेतली. जगाच्या पाठीवर भरलेले दोन अज्ञोद्धवी जीव, अज्ञोद्धवी अपास्थितांच्या साक्षीने लग्नाच्या बंधनात अडकले, अत्यंत भावपूर्ण वातावरणाने.....

या विवाहसोहळाच्या नियोजनमागच्या संस्थेच्या निरपेक्ष भावना जाणून ग्रामस्थांनीही मदतीचा हातभार लावला. नवदांपत्याला जवीन संसाराला आवश्यक साहित्य पुरवून आणि वरुडी मंडळीच्या जेवणाच्या पैफती उठवून..... समाजातील विशेष घरकामध्ये लग्नाबबत निर्माण झालेली उदारसिक्ता नष्ट व्हायला संस्थेचे हे प्रयत्न जवळीच क्रांतिकारक ठरतील व त्यांचा समाजातून जवळीच सकारात्मक प्रतिसाद मिळेल.

हा अनोखा जगसोहळा म्हणजे भाइया आयुष्यातील एक अविस्मरणीय घटना.....

— संदीप शिंदे.

राजमाची ही
सर केला!

सिंहगड ही
सर केला!

